

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul II
N-rul 8

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici,
G. Bogdan-Duică, Ioan Lupăș, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoșel

Exempl.
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 22 FEBRUARIE 1925

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE :** *Filosofia lui Jean Jaurès* . . . . . Petru Drăghic
Democrațiile moderne (Statele-Unite ale Americii de Nord, după Bryce) . . . . . G. Bogdan-Duică
- INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE :** *Statistica românească (cu prilejul apariției celei dintâi statistice a învățământului din România întregită)* . . . . . Onisifor Ghibu
- POLITICA EXTERNĂ :** *Conflictul cu Germania* . . . . . N. Dașcovici
- ACTUALITĂȚI :** *Jertfă* . . . . . Horia Trandafir
Politică . . . . . Ion Clopoșel
- DISCUȚII LITERARE :** *Iarăși și iarăși Eminescu* . . . . . G. Bogdan-Duică
- BIOPOLITICA :** *Solia sănătății în Munții Moșilor I.* . . . . . Dr. Dom. Stanca
- PROBLEME ECONOMICE :** *Bogățiile miniere ale Ungariei (zăcămintele de cărbuni)* . . . . . Simion Hațegan
Cronică financiar-economică mondială (Cehoslovacia, Jugoslavia, Germania, Anglia, producția de zahăr și petrol) . . . . . Sabin Cioranu
- CRONICA ARTISTICĂ :** „Magistrații“ la Teatrul Național. . . . . Vladimir Nicoară
- CRONICI DIVERSE :** *Sistemizarea anchetei. — Slavii. — Cultura în Rusia. — Un nunciu politic. — Pleacă. — Biserica evanghelică. — O întregire. — Curs de economie politică în românește. — Comunismul chinez. — Revista Ideilor. — Jókai. — Seratele studențesti. — Producție.*

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Guști, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăiana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghi-dionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilicuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. I. Iosif, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manușilă, Simeon Mehedinți, Stefan Metes, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclășanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pittiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Pop, Constantin Popescu, dr. Gh. P. eda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciș, Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Va-
leriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechit)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coziolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafirțiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.
În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

DOCTORUL ÎN MEDICINA UNIVERSALĂ

IOAN CUPARESCU

director medic-șef de ambulator dentistic i. r. etc.

DENTIST din VIENA, reluându-și activitatea profesională în exercițiul practic al medicinei, chirurgiei și artei tehnice dentare, face cunoscut că s'a stabilit în

CLUJ, STR. MEMORANDULUI No. 10
(palatul „Societății Adriatică de Asigurare”)

Consultațiuni și operațiuni dentistice, precum și lucrări de artă tehnică dentară, până la noui dispozițiuni între orele 10—1 din zi

„LEBEDA” S. A.

In Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de PLAPOME, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Fabrice de pielărie,
G h e t e,
Curele de transmisiune
și
Pielărie fină

FRĂȚII RENNER & Co.

S. A.

CLUJ

Adr. telegr.: „Dermata”

Moldovan croitor
de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

„Cartea Românească”

Societate Anonimă

București

Capital Lei 50.000.000

Institut de Arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătorie. Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage. Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucării, etc.

„Fotoglob” Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulevardul Academiei 3-5,
București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice:
București: Bvd. Academiei 3—5, Cal. Moșilor 62—64 (Librăria Sfetea), Str. Șelari No. 12 (Librăria Joanițiu), Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseaua Bonaparte No. 68—72.

S U C U R Ț A L E:

Cluj: Piața Unirii 7 și Cal. Dorobanților 14—16
Timișoara: Str. Eugen de Savoya No. 7 și
Str. Tepeș-Vodă No. 2.

Societate Afiliată: „Cartea Românească din Valea
Târnavei” S. A. Diciosânmărtin.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:

PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 22 FEBRUARIE 1925

Anul II

N-rul 8

EXEMPLARUL: LEI 12

FILOSOFIA LUI JEAN JAURÉS

Petru DRĂGĂ

Si tous les êtres, et les plus humbles, n'entrent pas dans la cité, je reste dehors.
Michelet.

În luna Noembrie 1924 cenușa lui Jaurés a fost depusă la Pantheon. Majoritatea camerei franceze, votând această dispozițiune în conformitate cu spiritul principiilor sale, n'a făcut decât un act de reparație pentru memoria marelui mort. Urna funerară a fost urmată la „mauzoleul oamenilor celebri“ de-un cortegiu impunător căruia toți muncitorii francezi și străini, aflători la Paris, toți adevărații prieteni ai republicei, ai libertății și ai justiției sociale s'au alăturat cu omagiu adânc și plin de pietate ca să venereze pe sublimul idealist și pe sincerul apostol al umanității.

Într'adevăr pentru Jaurés, mai mult poate ca pentru oricicare altul dintre nemuritorii dela Pantheon, inscripția de pe frontispiciu „Marilor oameni patria recunoscătoare“ este insuficientă, căci Jaurés e reclamat de omenirea întreagă. Pentru perfecționarea ei, pentru realizarea într'un viitor mai apropiat sau mai târziu a idealului de justiție socială și fericire pământească sufletelor generoase, a luptat el toată viața prin cuvânt, prin scris, printr'o activitate ne'ncetată de fieștecare zi; pentru acest ideal a căzut jertfă glonțu'ui asasin în momentul, când pacea lumii trebuia să dispară patru ani, făcând loc groaznicului măcel între popoare.

Fericire pământească, justiție socială, cooperare frățescă între toți oamenii nu erau cuvinte goale în spiritul lui Jaurés, căci credința sa mare, voința sa puternică întru realizarea lor, le umpleau de-un înțeles profund. Jaurés a fost un socialist. Termenul de socialist este însă prea strămt, ca să-l caracterizeze. Spre deosebire de Karl Marx, care în demonstrările sale teoretice nu ține seocoteală decât de materialismul is-

toric, decât de inexorabila fatalitate, care va răsturna capitalismul, ca pe-o formă socială învechită, conform unui calcul aproape matematic, Jaurés face o large parte în evoluția omenirii spre o societate superioasă, forțelor spirituale, inerente omului, care îl împing către acest ideal și care i-au permis după secolele de barbarie și întunec să se ridice la civilizația actuală. Cert, el este un teoretician socialist care nu și clădește construcțiile pe baza unor speculații intelectuale pure, ci pornind dela realitățile istorice-materialiste face cuvenita parte sufletului în lupta de aservire a materiei, pe care o dă omenirea ne'ncetat.

Pentru a înțelege ideile filozofice care stau la baza teoriilor lui sociale este de știut, că Jaurés avea o concepție panteistă și realistă despre lume. Spirit și materie pentru el nu sunt lucruri diferențiate absolut, ci prezintă o interdependență, o pătrundere și amestecare reciprocă. El nu este determinist, dar nici pentru completa anarhie intelectuală; sau mai bine zis determinismul său nu exclude posibilitatea unei infinite libertăți în acțiune, dacă ea se armonizează în supremul concept al perfecției: Dumnezeuirea. Metafizica sa confinează cu religia. De asemenea răul și binele nu sunt forțe fatal antagoniste și ireconciliabile. Chiar din conflictul lor sau numai din conflictul lor rezultă în viață formele evolutive. În metoda sa el este un hegelian. „Spiritul dacă este cel dintâiu în univers, a consimțit să se producă în natură și conform naturii. Forța, victoria sa nu constă în a repudia natura, dar în a o ridică la sine, în a o transforma prin graduații a naturii. El este moștenitorul multor forțe brutale, el poartă în sine multe instincte animalice. Va renunța el pentru aceasta la sine însuși? Va blestema natura și va înăbuși-o? Unde va găsi el punctul de sprijin pentru a se a-

vânta mai sus? Și care va fi prețul victoriei sale, dacă nu va oferi guvernării rațiunii decât o inimă moartă și-o simțire stinsă?“ *) Din majoritatea construcțiilor sale ideologice se evidențiază felul de-a cutega hegelian.

Jaurés cunoștea bine filozofia germană. Teza sa latină de doctorat se ocupă de originea socialismului la Luther, Kant, Fichte și Hegel. De asemenea era pătruns de filozofia lui Plato și a lui Renan. În teza sa principală, **) care tratează despre realitatea lumii sensibile sunt dezvoltate toate ideile sale filozofice. Pe această bază filozofică și-a construit el întregul sistem social, căci în toate discursurile și scrierile șale anterioare întâlnim neconținut acest fel de-a judeca lumea. Dar chiar faptul că Jaurés și-a retipărit teza în 1905 probează implicit valoarea pe care o atașa el acestor idei de unitate și penetrațiune universală care se rezumă în axiomele: 1. „real este ceea ce este inteligibil“ și 2. „nu există acțiune fără reacțiune“. Deci o formă nouă de panteism. Filozofia aceasta este evoluționistă și idealistă în același timp. Ea este evoluționistă, dată fiind infinitatea de acțiune de care dispune existența (l'être) și idealistă pentru că ea nu se poate produce decât conform principiului armonie (l'infinie puissance), care este Dumnezeuirea și care se caută neconținut pe sine în această haotică ascensiune spre ideal. Tocmai în interpenetrarea naturii și-a principiului divin, în chiar această căutare incesantă a unei realizări tot mai perfecționate constă sublimul existenței noastre.

Prin prisma acestor idei filozofice, construcțiile sociale ale lui Jaurés

*) „L'idée de patrie et l'internationale“ (L'armée nouvelle).

**) Jaurés, elev laureat al 3-lea la „Ecole normale supérieure“, al doilea fiind Bergson, a susținut la Sorbonna aceste 2 teze de doctorat în litere.

ne vor apărea în plină lumină. Vom înțelege cum c'un dispreț plin de vervă ironică pentru aceia care lipsiți de credință „suplînesc cercețarea prin neliniște, ceace este mult mai ușor și mai distins” el va căuta nobilul efort, lupta, care trebuie dată zi cu zi, cîas cu cîas pentru a realiza infinitele parcele de divinitate. Vom înțelege cum neretrăsînd nimica din viața omenească în „Istoria revoluției franceze” și în conferința „L'idéalisme de l'histoire” el va reconcilia materialismul lui Karl Marx cu idealismul lui Michelet. Dacă omenirea în evoluția sa istorică dela o formă socială la alta a suferit transformări continue în conduita sa morala și filozofică, ce răspundeau noilor formații economice, apoi ea a fost împinsă către aceste concepte tot mai perfecte tocmai de puterea spirituală, inerentă existenței. „Istoria este în acelaș timp un fenomen, care se desfășoară conform unei legi mecanice și o aspirație care se realizează după o lege ideală”. C'o asemenea concepție, care la Jaurès lua forma unei credințe religioase, idealul său social nu ne mai apare ca o utopie asemănătoare teoriilor lui Fourier, St. Simon sau Proudhon. Dacă dela aceștia a luat idea justiției și a solidarității omenești — el însuș recunoaște că socialismul său este de origină franceză —, el nu disprețuește realitățile materiale ale vieții și este un mare admirator al lui Karl Marx.

Care este acel ideal social pe care Jaurès l-a avut ne'ncetat înaintea ochilor în tot cursul vieții sale și pentru care a murit ca erou? Sociologul Lévy-Bruhl în cumisa biografie a lui Jaurès îl rezumă astfel: „idealul său social consta în a face o elită din întreaga omenire”. El nu putea să conceapă, că soarta mizerabilă materială și spirituală a celor mai mulți dintre noi ar fi imposibil de schimbat și că nu ar putea fi depe acum ameliorată și cu timpul transformată. El, care a cunoscut toate bucuriile și bunurile spirituale, suferea foarte mult ca și Tolstoi la gândul, că aceste desfătări sunt rezervate une mici elite și că majoritatea oamenilor, zdrobiți supt povara grijilor zilnice și a mizeriilor materiale trăesc și mor fără a fi bănuit măcar comorile intelectuale ale omenirii; adeverați desmoșteniți ai nedreptății sociale. „Câte existențe sfărâmate fără să poată măcar arunca un fulger de revoltă, ca și pietricelele zdro-

bite de pe șosea cărora și mica scântee tășnită le-o înăbușe tăvălugul greoaiei mașine”. În această privință el nu iartă creștinismului, chiar recunoscându-i marea valoare de a fi dat o mîngăere mulțimei ignorante, ascetismul și repudiarea bunurilor materiale.

Ca și când natura nu ar face parte și ea din divinitate? Ea nu trebuie suprimată, ci transformată printr'un ne'ncetat elan de 'nobilare. „Forța instinctelor, căldura sîngelui, pofta de viață nu vor fi de loc slăbite; dar puterile instinctive vor fi disciplinate și armonizate printr'o înaltă și generală cultură. Natura nu va fi suprimată și slăbită, ci transformată și glorificată”.

Răul imediat el îl vedea în felul de producție capitalist. În societatea actuală o minoritate deține instrumentele de producție, bucurându-se de privilegiile atașate proprietății în detrimentul acelor, care nu posedă decât brațele lor. Când proprietatea va deveni colectivă, toți oamenii liberați din jugul proprietății se vor putea desvolta independent realizînd în ei maximul de umanitate. Căci felul de producție capitalist nu numai împiedecă adevărata colaborare a puterilor de muncă, dar conținînd germeul urei și al luptei de clasă silește pe oameni să se piardă în continue conflicte de ură, istovindu și energia. Justiția socială nu se va realiza decât odată cu dispariția claselor. „Prin sfârșitul luptei de clase, prin dispariția claselor-înșile justiția se va realiza. În societatea modernă cuvîntul „justiție” primește un înțeles din ce în ce mai precis și mai vast. El însemnează că în tot individul umanitatea trebuie pe deplin respectată și adusă la maxim. Inșă nu este cu adevărat umanitate decât acolo, unde există independență, voință activă, liberă și bucuroasă adaptare a individului la totalitate”. Atunci munca va deveni într'adevăr suverană, când ne mai existînd opresiuni și servitadini, toate eforturile vor fi concentrate în opera de aservire a materiei. Cooperația va lua locul concurenței brutale și marea masă ridicată la inițiativa economică, nu se va mai pierde în lupte sterile și sălbătice coordonându-și munca într'o acțiune comună. Ea va garanta tuturor bunurile materiale și le va permite plăcerile spirituale.

Nu pot insista în deajuns asupra acestei generoase concepții de viață, care ar putea fi adoptată de toți intelectualii. Într'adevăr o tendință

aristocratică-sceptică împiedică într'o rece rezervă pe cei mai mulți dintre ei, să îmbrățișeze cauza mulțimei desinteresat, fără gînduri ascunse de parvenire sau false înduioșări de generozitate. Căci intelectualul sau consideră un mijloc politic, fie că și-l disimulează sau nu, exploatarea mulțimei ignorante, sau se'nchide în turnul de fildeș al unui scepticism aristocratic. Cașicînd nu și ar da seama, că această negare absurdă — profesată de el — a posibilității de ascensiune intelectuală și morala a celor mulți și umili, nu este și ea decât un *privilegiu*, asemănător și foarte inrudit cu capitalismul, ultimă și hibridă și cinică excreșcență a sistemului social actual. Hibridă, fiind o combinație bizară de egoism materialist și spiritualitate degenerată, cinică fiind negarea înșăși a părții nobile din noi, conștînd-o fraților și semenilor lui, cași când nu am fi cu toții fii aceleiași naturi.

Or Jaurès a știut să mențină vie în sine credința aceasta în partea nobilă a omenirii și făcându-și din ea ideal călăuzitor a pornit la lupta grea a înfăptuirii. Dar nici nu-și făcea iluzii asupra greutăților realizării practice; singur o mărturisește. În consecință dacă principiile sunt imuabile, tactica realizării lor trebuie să fie suplă și acomodantă detailurilor zilnice. Lui Jaurès îi plăcea să creadă că noua ordine socială se va introna pe cale evolutivă, fără a fi nevoie de-a recurge la mijloace de violență. Ideia sa originală era că orice reformă socială cât de mică și neînsemnată la aparență înfăptuită în sinul capitalismului, smulșă puternicilor privilegiați ai societății actuale, nu este numai un remediu imediat pentru unele suferințe ale proletariatului, ci prin spiritul lor contradictoriu vechilor forme sunt tot atăția germeni ai viitoareii societăți comuniste. „Dacă avem o doctrină absolută, pe care voim a o duce la biruință, și în serviciul căreia vom pune tot mai mult pe fieștecare zi organizația proletariatului întreg, mai vrem încă zi cu zi să aducem acelora, care suferă, cele mai mici reforme de detaliu, care pot atenua suferințele prezente... Noi nu ne închidem într'o opoziție intransigentă și sterilă și de fieștecare dată când o reformă poate fi propusă de noi, ameliorînd starea socială actuală, noi nu ezitam”. Iar în altă parte: „În reforme eu nu văd numai paliative pentru mizeriile prezente, ci

un început de organizație socialistă, germeii comunismului, semănați în pământ capitalist... Metoda constă, după mine, a introduce în societatea de astăzi forme de proprietate, care o desmint și o întrec, care anunță și prepară noua societate, și, prin forța lor organică, grăbesc disoluția lumii vechi. Reformele nu sunt în ochii mei numai alinări; ele sunt, ele trebuie să fie pregătiri”.

Ar trebui să depășesc mult cadrele unui articol de revistă, dacă aș vrea să schițez numai multipla activitate politică alui Jaurès. Mă voi mulțumi a spune, că, având totdeauna înaintea ochilor principiile călăuzitoare, nu a fost problemă cât de cât importantă, dezbătută la cameră, fie de politică externă, fie de educație laică și populară — aceasta fiindu-i cu deosebire scumpă —, fie de finanțe, armată și organizare a muncii, la așărei soluționare să nu fi luat parte cu celebrele sale discursuri. De-o extraordinară activitate: director la „Humanité”, scriitor, care a lăsat una dintre cele mai bune istorii ale revoluției franceze, conferențiar popular în fauboururile Parisului și orator care însuflețea congresele socialiste și masele populare, Jaurès a fost unul dintre cele mai frumoase spirite ale epocii contemporane.

În preajma războiului mondial o neliniște tot mai mare chinuia pe Jaurès. Atmosfera sufocantă, creată de acea pace înarmată până în dinți, îi cauza suferinți sufletești, prevăzând groaznicul măcel. El se ocupă tot mai mult cu căutarea mijloacelor de a evita catastrofa și se dedică studiului problemelor diplomatice și militare. Din aceste frământări se nascu capo d'opera sa „L'armée nouvelle”, care era concepută ca un prim capitol al unui studiu mai mare constând în a expune și a soluționa mijloacele de organizare socială actuale, care ne vor îndrepta spre viitoarea societate ideală. În „L'armée nouvelle” Jaurès își pune problema în termenii următori: „Cum s'ar putea asigura mai bine pentru Franța și pentru lumea înconstanță, care o inconjoară, sorții de pace? Și dacă totuși contrar efortului și voinței sale de pace, ea este atacată, cum s'ar asigura mai bine salvarea și mijloacele de victorie?” Pentru a asigura pacea lumii patriile cu caracteristice lor speciale nu vor trebui suprimate, nici fărâmițate. Ele nu vor trebui contopite într'o suprapatrie, un fel de cezarism monstruos, nici fărâ-

mițate în unități fără coeziune și fără tradiții.

Patria socialistă își va găsi locul dela sine în concertul umanității, unde ideea muncii, a justiției și a păcii vor coordona activitatea popoarelor, precum în statul socialist aceleași principii vor coordona activitatea indivizilor. Iar pentru a garanta siguranța statului francez el prevedea o reformă completă în armată, reformă pe care o credea realizabilă mai ales prin educația democratică la universitate a ofițerilor. Făcând un istoric al forței armate în Franța și în Germania el constată că armata a fost — și continuă a fi — un instrument sau în mână unui om ambițios sau în a unei clase privilegiate. Ea constituie astfel o castă orgolioasă și plină de violență, separată de marele corp al națiunii. Astfel ea este condamnată a pieri de inanție morală neavând nici o legătură cu organismul viu al națiunii, care s'o facă accesibilă ideilor democratice și justificându-i necesitatea să-i dea o menire nobilă, fără echivoc. „Armata se consideră, ca o instituție a parte cu codul ei special, cu onoarea ei specială. Guvernele burghize, căutând în patriotismul de cuvinte și în exaltarea militarismului o diverssiune la chestiunile sociale și la ascensiunea proletariatului, o linguesc grosolan și o preamăres: cu atât mai mult, cu cât îi retrag toată forța substanțială, separând-o de spiritul viu proletar.”

Dar evident, principalul talent și geniala forță alui Jaurès a fost cea vervă oratorică fără păreche despre care Anatole France spunea: „J'ai entendu cette grande voix qui emplissait le monde de ses éclats magnifiques et terribles”. Spirit neatins de umbra indoelii Jaurès era un tribun popular, căruia credința neclintită în cele spuse mulțimei îi smulgea inspirațiile unui apostol al umanității. Bineînțeles acei care nu au avut fericirea de-al auzi, nu-și pot face decât o aproximativă idee despre forța sa oratorică. Totuși discursurile sale parlamentare și cele rostite în congresele socialiste ne permit a spicui printre acele imagini sublime, care țășneau din gura lui c'o spontaneitate genială. Ele singure ar compensa suficient cea pretinsă bombasticitate a unor fraze ale lui Jaurès; rezervă ridicată de supra-rafinatul fost ambasador al republicii la Vatican, Jonnard, în discursul său de recepție la Academie. Jaurès, fiu al „Midi”-ului cald și

exuberant, purta în sânge tot clocotul pasiunilor meridionale, și toată frumusețea naturii pline de soare. „Mi s'a întâmplat — scrie el — că mergând mult timp în lumina amețitoare a verei, să nu mă mai simt pe mine insumi decât un loc de trecere a luminei; ochii mei îmi făceau impresia a două bolți stranii, pe unde fluviul de lumină desvoltându-se în mine, scufunda și ștergea încetul cu încetul limitele organice ale conștiinței mele”. Din iubirea mistică a naturii și din amintirile unei intense lecturi clasice, greco-latine își făurea Jaurès în mare parte strălucitele imagini și comparații. Iată câteva, pe care le reproduc după „Esquisse biographique de Jaurès” alui Lévy-Bruhl. Vorbind la buget el compară „conversiunea” c'o Galatee a bugetului: apare, se ascunde, dar o întrezărim totdeauna după sălcile elegiace ale deficitului. Sau: „Reamintiți vă puternică imagine a poetului antic: pulberea este sora inșetoșată a noroiului! și mărturisiți că toată această pulbere arzătoare de fanatism anarhist, care a orbit pe drum pe câțiva mizerabili, este sora acestui noroi capitalist și politician pe care prescripțiile voastre legale l-au uscat!” Câteodată metafora este de origine biblică: „Credeti, că vitelul de aur se va arunca singur în r'un cuptor de caritate, ca să se vânture pe urmă într'o monetă orbitoare în mâinile săracilor?”. De cele mai multe ori însă ea țășnește din spectacolul imediat al naturii: „Nobilii de la Loire... nu erau, ca ceilalți boerinași dela țară, niște țântari oândiți să danseze vecinic într'o rază a soarelui regal”. Și citiți drept incheiere apoteoză sublimei jertfiri de sine pe câmpul de luptă, a cărei justete s'a adevărit așa de crud în crâncenul războiu mondial! „Ceeace face frumusețea profesiunii de arme, este că ea cere omului să fie în orice moment gata să dea efortul integral, efortul suprem. Nu există altul mai mare ca de-a da viața, și de-a o da, dacă pot spune, cu reflexiune și înțelepțește, obținând dela sacrificiul consimțit maximul de efect posibil pentru patrie. A păstra stăpânirea de sine și luciditatea comandamentului până în extremitatea pericolului, și în chiar acele clipe de un sublim echivoc când omul nu știe cu drept de care parte a morții se află, iată datoria ofițerului”.

Cu acest dar oratoric neobișnuit exalta Jaurès în mase nădejdea în viitorul socialismului, în viitorul

PROBLEME SOCIALE**DEMOCRAȚIILE MODERNE****STATELE-UNITE ALE AMERICII DE NORD**

Democrația americană este un studiu îmbelșugat. Ea este un produs al „rassei” engleze, olandeze, irlandeze, cu predominare engleză. De-aceia limba engleză este graiul ei. Fără teamă de războaie, religioși, aderenți calzi ai libertății și ai independenței personale, fără ca puterea individualismului să excludă simțul de asociere în viața practică, Americanii, pătrunși de spirit puritan, moștenitori ai unei culturi vechi ce-au luat-o cu sine peste ocean, Americanii protestanți întemeiază democrația lor pe două idei: *Suveranitatea poporului și egalitatea*. Bryce trage imediat o concluzie practică (II, 15): „Credința în puterea libertății, completată prin iubirea de egalitate, predispune pe oameni să socotească neglijabile diferențele intelectuale sau de alt fel dintre cetățeni, astfel că cea mai mare parte din funcțiunile publice pot fi încredințate oricărui individ, dacă este cinstit . . .”

Principiile constituțiilor americane sunt: Asigurarea suveranității absolute a poporului; recunoașterea egalității complete a cetățenilor între sine; protecțiunea poporului contra usurpatorilor și contra abuzului de autoritate din partea funcționarilor; și, spre acest scop, păstrarea separațiunii absolute între cele trei puteri (legislativă, executivă, judiciară).

Guvernul local, comunal, este autonom. Despre el decide adunarea tuturor cetățenilor, care se întrunește

umanității. Dar nicio dată ura de clasă nu l'a însuflețit; discursurile sale au fost create din iubire, nu din ură, din nobil sentiment de înfrățire și nu din sămânța discordiei. De aceea din mulțimea, care, în șiraguri ce păreau a nu se mai sfârși, se revărsa pe bulevarde însoțind cenușa lui la Pantheon, de sigur nu mica fracțiune comunistă, care răpita de-o bolnavă ură de clasă și-l revendica numai sieși, a fost mai aproape de spiritul lui Jaurès, ci avea majoritate indoliată și plină de credință, că atunci și numai atunci va triumfa adevăratul socialism, când proletariatul, stăpân pe mijloacele de producție dar pătruns de superioritatea sa morală, va ierta și va primi în sânu-i și ultimele epave ale vechiului sistem social. Această credință neclintită în victoria viitoare a socialismului, amintirea lui Jaurès va anima-o perpetuu din templul marilor oameni.

Paris, 14 Febr. 1925.

Petru Drăghici

cel puțin odată 'n an, examinând socotelile, discutând afacerile generale și alegând funcționarii pentru anul următor. Adunarea aceasta comunală a fost școala și modelul democrației. Acum ea înflorește încă în districtele agricole, dar a scăzut în putere în cele industriale. Primarul, ieșit din votul universal, are puteri întinse.

Cetitorul, chiar acum, urmărind gazetele, pot afla zilnic ce sunt, în America, senatul și camera reprezentanților, presidentul și miniștrii. Eu trec înainte și rețin din Bryce (II, 26) principii: Principiul suveranității este realizat prin faptul că poporului i s'a încredințat alegerea directă a celui mai mare număr cu puțință de funcționari publici și, în multe state, de magistrați; că s'au limitat durata funcționării, pentruca slujbașul să nu uite că atarnă de popor; că atribuțiile s'au specializat. Principiul egalității este respectat prin extensiunea dată dreptului de vot și absolvirea oricărui privilegiu. Aceste stări „au creat în popor un sentiment de legalitate particular și a deprins masele să judece lucrurile din punct de vedere legal” (II, 28). Constituțiile lor au educat mulțimile. Noi — ce avem de zis? De-aici a reeșit și faptul că, deși Statele-Unite au trecut prin multe schimbări, instituțiile au rămas, ideile politice inițiale nu s'au schimbat.

Partidele, însă, spiritul lor egoist nu sunt totdeauna ideal-democratice. Bryce (II, 52) laudă totuși, faptul că ele nu s'au alcătuit pe baze de deosebiri între religii și rase, adevăte de discordie și antagonisme. De-altă parte partidele, cu influența lor secretă, au atins sentimentul politic în clasele de jos și le-au cultivat instinctele murdare și prin ele, astfel, oligarhia a căpătat putere mare.

Scurte știri;

Dreptul de vot, octroat la 1869 femeilor (în Wyoming), s'a generalizat în 1919/20. „Schimbarea aceasta reprezintă inițiativa cea mai îndrăzneată ce s'a luat vreodată în domeniul democrației” (II, 57).

Alegerile directe sunt mai numeroase decât în orice alt stat. Urmare rea: alegătorul plictisit de control alege cum vrea partidul! Dar intimidări nu există, corupția este redusă.

Legislaturile, afară de cele două camere ale Congresului, sunt 48, de stat, tot bi-camerale. Dar personalități mari nu se prea îmbulzesc la ele; în schimb, aventurierii politici nu pot pătrunde. Se lucrează mult în comitete care prepară afacerile legislativelor; ministerele nu prea conduc direct ca 'n alte țări parlamentare. Bryce (II, 67) constată chiar că 'n

America nu există un cabinet ministerial investit cu autoritate permanentă și recunoscută de majoritate. Cu amploare suficientă se discută numai proiectele financiare. Senatul este un corp permanent, mereu primit, nici odată disolvat.

Președintele este una din cele două sau cele trei însărcinări mai înalte din lumea întreagă; numai Papa comandă un număr mai mare de oameni. Poporul alegător cere personalități tari — deci se și deprinde a le urmări în dezvoltarea lor; președintele trebuie să fie cinstit; orator?, dacă se 'ntâmplă: „Orator veritabil a fost numai Lincoln . . .” În tot cazul, personalitățile au atracție, am zice magnetism, care-și dă rezultatul în actul alegerii: „Convențiunea națională (adunarea) care alege pe președinte reprezintă efortul suprem al unei democrații mari de a-și găsi un șef”, care are să corespundă și instinctului popular. Acest mod de-a găsi șeful este într' adevăr mod al voinței naționale, care nu poate fi una stabilă, stagnantă, încheiată într'un moment cu iluzia că momentul va fi mereu același; acest mod lasă loc liber pentru președinții adaptați problemelor care tocmai agită lumea.

De-aici înainte Bryce cercetează guvernul, organizarea judiciară și civilă, administrația civilă, guvernul local și municipal, cărora li se găsesc și defecte; nu, însă, guvernului local, adevăte independenței largi a autorităților locale, care dă rezultate excelente. În orașe însă, democrația urbană s'a prefăcut într'o oligarhie murdară (II, 124). Capitolele acestea pot interesa pe specialiștii științei politice.

Pe toți ne interesează, însă, cel despre *opiniunea publică*. Este o frumusețe a vedea ce Bryce (II, 128) constată relativ la America: „Populația rurală discută curent evenimentele zilei; afacerile națiunii figurează la orizontul fiecărui American autohton. Mai mult, țara are bunul noroc de-a posedă o veritabilă opinie publică, susținută de un patriotism arzător, ceea ce va să însemneze că asupra celor mai multe dintre chestiunile politice există un acord tăcut ce se ridică de-asupra deosebirilor particulare „fiecărei clase și le indulgește ciocnirile.” Peste câtă vreme se va putea afirma despre noi, despre țara noastră cea surdă gândire comună și luminată, care-i baza opiniei publice utile? Opiniuni publice și de clase, acolo sunt numai două: una este a coteriei financiare compusă de șefii industriilor mari, alta a partidului socialist-avansat. Încolo, precumpănește tipul general, înfipt în firea unui popor bun și, în timpuri normale, indulgenț, care-nici nu este materialist, cum îl cred Europeanii. Un rezultat este (II, 137), că „nicăiri banul nu merge așa de bogat spre opere de

caritate sau de interes public; că nicăiri (exceptând poate Franța și Italia) talentul și inteligența nu sunt atât de în cinste ca în America.”

„Trăsăturile acestea caracteristice în mod particular pot să fie atribuite cu drept cuvânt democrației; democrația a imprimat conștiinței americane datorita ca omul bogat să consacre societății o parte bună din ce a câștigat prin energia sa individuală; ea știe să respecte acolo operele care fac națiunii onoare și îi înspiră acesteia încredere în sine. Sentimentele acestea înfloresc în toată țara unde, ca aici, sentimentul unei vieți naționale comune, de-o calitate mai înaltă, înțrece antagonismul de clasă.” Noi?! Bryce mai constată (II, 138) că „este o probă de vitalitatea națiunii că opinia publică evaluează, nu numai pentru că se ivesc chestiuni noi, ci pentru că *spiritul public nu a încetat de a desvoltă activitatea sa*.” Noi? La noi cine-i dă voie să fie activ în sinceritate și adevăr? Alt semn caracteristic al opiniei publice democratice, acolo este că încet-încet s'a desvoltat un sentiment de respect pentru pace și drepturile statelor vecine.

De reținut mai este din Bryce și constatarea (II, 143) că trei curente de opinie merită a fi reliefate în mod special: ura contra plutocrației; sentimentul de repulsiune față de organizațiile de partid și felul cum șefii împart partizanilor oficiile publice; iritația contra corupției și administrației rele. Nemulțămirea se concretizează în trei dorințe: 1. A mântui poporul de jugul banului și monopolurilor; 2. a scăpa pe alegătorii de tirania organizației de partid; 3. a liberă masele de condițiile deprimatoare ale existenței lor. Și cum, prin cine? Prin popor, adecă prin acțiunea sa directă asupra legislației, problemă pe care și la noi trebuie să o pue democrația, pe care până acum serios a pus-o partidul țărănist, prin programul său.

De-aici pornesc curentele noi. De ex. (II, 145) tendința de a distruge puterea organizațiilor, restituind poporului, în general, dreptul de a alege pe candidații săi; discutând mereu cum s'ar adaoe legislația directă a poporului etc. Este sigur, cum și Bryce arată, în privirea generală asupra democrației americane, că poporul cere legislatorilor — dreptul său și că n cererile sale *idea de egalitate* este idea care se opune desvoltării inegalităților sociale și indușmămirilor care răsar din ele:

Toate acestea îi dau lui Bryce (II, 184) dreptul să închee capitolul său cu un pasaj de caldă privire generală, în desvoltarea democrației americane. Pasajul acesta îl traduc întreg: „Istoria acestei republice dă un exemplu instructiv despre conflictul vecinic între puterile idealismului și ale egoismului. Înfața generației a de-

butat cu o credință idealistă în libertate, egalitate și înțelepciune a poporului. A doua și a treia, absorbită de pasiunea de a desvoltă izvoarele firești ale țării, au lăsat să crească abuzul și corupția; politica practică a căzut în mâinile oligarhiei compuse de profesioniști, și generațiile acestea, fără a fi pierdut devotamentul *platonic către libertate*, uitară că monarhii nu sunt singurii dușmani ai libertății, că libertatea poate fi amenințată și de bani, cași de arme. Dar ora deștepțării îi sună generației a patra, a cincea: Forțele constructive ale națiunii se afirmară din nou. Cele două partide vechi nu se mai pricepură să dea directivele necesare; pipăirile, pașii greșiți fură numeroși în timp ce se căutua leacuri pentru rele care începură a izbi imaginațiile. Dar forțele care urmăresc binele nu încețază de a se spori. Vechiul ideal.

○○○○○○

STATISTICA ROMĂNEASCĂ

— Cu prilejul apariției celei dintâi Statistice a învățământului din România întregită —

Importanța statisticeii în viața societății și, mai cu seamă, în viața statelor moderne crește din zi în zi.

De acest fapt pe care nu-l mai poate ignora nimeni nepedepsit, și-a dat seama și România.

În introducerea primului *Anuar statistic al României*, (1904), se recunoștea că, în adevăr Statistica, „care era privită odinioară ca un mijloc de a satisface o simplă curiozitate, a ajuns la o desvoltare atât de mare, încât astăzi e generală părerea că fără statistică nu știm ce am fost, ce suntem și ce vom fi.

Astăzi nu poate exista o lege bună care să nu se sprijine pe cifre, nici măsuri de îndreptare în cari cifrele să nu aibă rolul lor de conducător; nu există discuție în care să nu se invoace puterea cifrelor, nici argumente mai plausibile de cât cele cari se bazează pe cifre. Astăzi cifrele sunt cel mai bun sfătuitor al omului inteligent.”

Importanța și necesitatea statisticeii o găsim apoi, foarte bine pusă în evidență și de fostul ministru de finanțe, *Emil Costinescu*, în „*Expunerea de motive la proiectul de lege pentru înființarea unei direcțiuni a statisticeii generale a finanțelor*”, unde zice că „lipsa unei statistice se simte de mult timp la noi și defectele numeroase ce se observă în toată legiuirea noastră provin în cea mai mare parte din această cauză. Prima consecință a acestui rău este că legile primesc neîncetate modificări și remodelări, așa că puținii sunt aceia, cari ajung să le mai înțeleagă... Dar fără statistică suntem în intu-

al unui government care să reunească poporul într'un patriotism desinteresat, conștient de valoarea unei justiții și măririi naționale, vechiul ideal luminează din nou farul care călăuzește marșul spre progres. Englezul care și aduce aminte de politica americană de-acum o jumătate de veac... va vedea că sentimentul datoriei civice a devenit mai viu, că democrația se dovedește din ce în ce o forță care caută progresul ordonat și care rămâne fidelă principiilor de libertate și egalitate din care a răsărit.”

Paralela istorică este todeauna instructivă: Gândindu-și situația țării sale, cetitorul român este rugat a cell încă odată pasajul din Bryce (II, 184—185) și a compară, pas de pas, cu ce se petrece în patria sa. Sunt sigur că nu va compară înzadar.

G. Bogdan-Duică

neric întru tot ce privește interesele țării”. — Și, vorbind în special despre legile financiare, Costinescu zice: „Numai un inconștient ar putea să vorbească de reforma impozitelor mai înainte ca opera statistică să fie destul de înaintată, spre a da măsura și a puterii contribuitoare a țării și a resurselor la cari se poate recurge și a satisfacerii ce trebuie să se dea la ceea ce se numește „nevoile speciale ale țării”; aceste nevoi variază după opiniunile individuale și prea adesea, departe de a fi reale, n'au servit decât spre a acoperi cea mai culpabilă risipă a banilor publici. Când, mulțumită datelor statistice, se va vedea limpede ce ne este permis să cheltuim, asemenea risipe vor fi mult mai a nevoie de dobândit, decât în trecut”¹⁾.

Chestiunea organizării Statisticeii nu poate fi socotită deci, pentru o țară ca o chestiune de a doua mână, ci, dimpotrivă, ea trebuie privită ca o problemă de o importanță cu totul deosebită și ca o chestiune de prima necesitate.

În ce privește sistemul de organizare a serviciilor statistice, astăzi sunt, în diferitele țări din lume, două sisteme în uz, și anume: unul care centralizează toate ramurile statisticeii unei țări într'un serviciu central, și al doilea, care are serviciile statistice descentralizate pe singuraticile ministere. Știința Statisticeii se pronunță în timpul mai nou tot mai mult pentru sistemul cel din-

¹⁾ Anuarul statistic al României, 1904, pg. V.

tăi. Un serviciu central de statistică — pentru întreaga țară, — zice d. Dr. I. Teodorescu, actualul director general al Statisticii din România, invocând autoritatea lui Zizeck — are avantajul unei mari întreprinderi, cu personal stabil, cu specializarea acestuia și cu înlăturarea executării de către două oficii a unei și aceleiași lucrări¹⁾

În țările nouă, apărute după războiu, serviciile statistice s'au organizat după sistemul centralizator. Astfel, în Cehoslovacia s'a organizat prin legea dela 18 Ianuarie 1919 „Oficiul de statistică al Republicii cehoslovace“, care este o instituție pendentă de Președinția Consiliului de miniștri, și aceasta pentru a-i asigura completa libertate, evitând eventualele influențe ale diferitelor ministere, cari au secțiuni în acest oficiu. Prin aceeași lege s'a creat în afară de oficiul statistic și un *Consiliu al statisticii*, care este organul deliberativ și care ia hotărâri pe cari oficiul este dator să le execute. Președintele Consiliului este în acelaș timp directorul oficiului de Statistică, care are 6 secțiuni, îmbrățișând toate ramurile vieții țării. Dintre acestea, secția III se ocupă cu statistica instrucțiunii publice, bibliotecă, sale de lectură, teatre, muzee, expoziții și cu instituția școlilor (cercetași).

Tot pe baze de acestea s'a organizat Statistica și în Polonia, unde prin legea din 21 Oct. 1919 s'a înființat un *Consiliu superior de statistică*, ca organ consultativ, și un *Oficiu central de statistică*, ca organ executiv. Și în Polonia aceste servicii au fost subordonate Președinției Consiliului de miniștri, dar, ulterior, prin legea din Ianuarie 1923 au fost trecute la Ministerul de Interne. Oficiul central polon constă din 9 secții, dintre care a cincea se ocupă cu învățământul. Consiliul superior de statistică se compune din următoarele persoane:

1. Directorul oficiului central, care este în acelaș timp și președintele Consiliului superior.
2. Reprezentanții diferitelor ministere.
3. Reprezentanții birourilor statistice autonome (municipale și județene).
4. Reprezentanții societăților științifice și comisiunilor sociale și economice.
5. Profesorii de economie politică

¹⁾ Cf. Dr. I. Teodorescu: Organizarea serviciului de statistică în diferite țări, în Buletinul Statistic al României 1924, Nr. 3. pg. 4.

și de statistică dela universitățile țării.

Au vot consultativ la debaterile cosiliului și cei 9 șefi de secție ai oficiului central.

Centralizarea în acest chip a serviciilor statistice nu exclude ca ministerele precum și alte oficii ale statului să facă și din propria lor inițiativă cercetări statistice în limitele competenței și prin intermediul propriilor lor organe, dar, prin dispoziția cuprinsă în art. 4 din Statutul oficiului central de statistică, se impune ca acestea să se facă „cu știrea și cu aprobarea Oficiului central“.

Tot pe baze centraliste sunt organizate serviciile de statistică în Suedia, Norvegia, Danemarca, Brazilia, Argentina, precum și în alte state europene ca Ungaria, Bulgaria ș. a. ¹⁾

În țările mai vechi, ca Anglia, Franța, Germania etc., serviciul statistic este descentralizat, dar peste toate serviciile acestea este, ca d. e. în Franța, o „*Comisiune superioară a Statisticii*“, care dă directive tuturor ramurilor de statistică, sau, ca în Germani, un *Oficiu imperial de Statistică*.

*

Cum stăm, în ce privește organizarea Statisticii, în România de astăzi?

Înainte de a putea răspunde la această întrebare, trebuie să spunem câteva cuvinte despre statistica din România veche.

Din capul locului trebuie să recunoaștem că Statistica are în vechile Principate românești un trecut destul de respectabil. Încă înainte de Unire, Principatele căutau să-și aibă statisticile lor, cari chiar și când nu erau prea minunțioase, erau în schimb destul de conștiințioase. Astfel d. e. cartea prințului *Nicolae Șatsu*, tipărită la Iași la 1848 în patru ediții (una franțuzească, una nemțească, una românească și una grecească) sub titlul *Notions statistiques sur la Moldavie*, este o carte la fel de bună cu acelea pe cari le întâlnim în vremurile respective în țări cu situația Moldovei. Sau cărticica tipărită la 1862, tot la Iași, de *Grigorie Radu Melidon* sub titlul *Relațiune statistică de starea școalelor în Moldova*, este o excelentă icoană a învățământului moldovean din acea vreme. O pagină remarcabilă ocupă în istoria

¹⁾ Vezi studiul dlui I. Teodorescu, citat mai sus.

statisticii române *Dionisie P. Martian*, — cel mai sistematic statistician român de până acum — cu ale sale *Anale statistice și economice ale României (1860—1865)*. De asemenea merită să fie amintit *Vasile Palladi*, care ca secretar general al Ministerului de Instrucție pe la anii 1891 (sub ministeriatul dlui P. Poni) a făcut, după mărturisirea altui secretar general de mai târziu, d. I. Simionescu, cea mai bună statistică a Instrucției publice din România veche. „Toate celelalte statistici, din ce în ce mai palide — zice dl Simionescu — s'au făcut după tipicul Statisticii lui Palladi“.)

Ca multe alte lucruri puse pe cale bună, și Statistica românească a început însă dela o vreme să decadă. La începutul secolului nostru statistica României era așa de necorespunzătoare cu situația țării, încât răposatul Costinescu nu găsea alte cuvinte pentru a caracteriza efectele ei, decât cele pe cari le-am aciretat mai sus.

Direcțiunile de statistică ale singuraticelor ministere erau din ce în ce tot mai departe de a putea fi ceace ele trebuiau să fie.

De aceea, îndată după înfăptuirea României Mari s'a simțit necesitatea de a se pune pe baze cu totul noi organizarea serviciului de statistică. Prin decretul lege nr. 122 din 12 25 Ianuarie 1919 s'a hotărât, într'adevăr, crearea unui *Serviciu central al statisticii*, în locul singuraticelor direcțiuni ale ministerelor.

Timp de aproape doi ani de zile a fost în vigoare decretul din chestiune, dar, spre marea și legitima mirare a tuturor, el n'a fost pus în aplicare în mod serios: direcțiunile speciale au continuat să funcționeze mai departe, până ce într'o bună zi, decretul regal a fost revocat, și în locul lui s'a numit o Comisiune, în frunte cu dl senator *C. Dimitriu*, care să studieze chestiunea...

Între timp, singuraticile direcțiuni de statistică au lucrat fiecare după cum le ajutau puterile, unele mai bine, altele mai rău...

Ce va fi mâine, când comisiunea își va termina lucrările; nu putem ști. Ceace știm este, că cu sistemul sau mai bine zis cu lipsa de sistem de până acum, la unele ministere s'a lucrat cum nu se poate mai rău.

Acesta este cazul cu Ministerul Instrucției.

O. Ghibu

¹⁾ Vezi ziarul „*Mișcarea*“ din Iași, 19 Ianuarie 1917.

POLITICA EXTERNĂ**CONFLICTUL CU GERMANIA**

Dintâi telegraful, pe urmă presa oficioasă și 'n sfârșit însuși ministrul de finanțe, d. V. Brătianu, după întoarcerea d-sale din streinătate, ne-au vestit un conflict, care va putea să ne ducă până la un război economic cu Germania.

Fîndcă trăim în vremea conflictelor și a protestărilor de tot felul, lumea nu s'a emoționat prea mult de acest conflict nou, mai ales că informațiunile fugare pomeneau dela început despre „reparațiuni“. Scepticismul pentru acest covârșitor capitol, neimplinit, din tratatele păcii generale, s'a răspândit așa de puternic în toată omenirea, pe urma sforțărilor încă fără rezultate evidente de partea Franței, încât a vorbi, iarăși, despre reparațiuni și a întemeia pe ele speranțele de îndreptare ni-se pare cea mai mare greșală politică.

Conducătorii conștienți de răspunderile guvernării au, astăzi, mai mult ca oricând, datoria să evite decepțiile și să nu pună 'n mișcare opinia publică decât pentru cauzele în care se poate întrevădea siguranța unui rezultat.

Cu aceste rezerve de ordin general, vom conveni că atitudinea oficială a României, față de aliați ca și față de învinși, nu se poate justifica, în capitolul reparațiilor, decât numai din punctul de vedere al tacticii politice. Dacă aceasta 'i singura cale pentru ușurarea sarcinilor noastre de război, precum ar rezulta din expozeul dlui V. Brătianu la Cameră, atunci evident că atitudinea adoptată se justifică, bine înțeles sub condiția de a scoate în relief lipsa de logică sau de menajamente la adresa țării noastre în concertul internațional.

Și acum să vedem despre ce este vorba în conflictul nostru cu Germania.

Tratatele de pace și planul Dawes.

Din nota guvernului german ca și din convorbirile avute, la Paris și London, de d. V. Brătianu cu reprezentanții guvernului din Berlin, rezultă fără înconjur, brutal chiar, punctul de vedere al Germaniei față de România în materia reparațiilor. Conform acestui punct de vedere, Germania ne contestă orice creanțe speciale în afară de cota-parte din totalul reparațiilor ger-

mane ce se incasează în bloc de toți aliații, prin aplicarea planului Dawes, cotă parte stabilită, precum se știe, în conferința dela Spaa, la 1,10/o.¹⁾

De altminteri, trebuie să adăugăm, acest punct de vedere al Germaniei nu era o noutate întrucât chiar din primele momente ale aplicării planului Dawes restituiriile sau plățile în natură germane, către România, au fost suspendate, deși parte din ele primiseră un început de executare pe bază de acorduri precise, precum a fost cel dela Wiesbaden.

Interpretarea dată tratatelor ca și planului Dawes de Germania a fost însă, desmînțită prin asentimentul conferinței interaliate dela Paris dat punctului de vedere românesc. Potrivit acestuia, planul Dawes nu poate constitui o radiere sau înglobare, laolaltă cu toate reparațiunile, și a unor creanțe speciale, cum sunt acelea ale României decurgând din anularea păcii de București (1918). Textul tratatului de Versailles (art. 259 și 292)²⁾ este destul de categoric: reparațiunile acestea speciale nu sunt reparațiuni propriu zise, ci restituiri, cuvenite României, de bunuri și valori luate de Germania anticipat ratificării tratatului de București.

Este vorba, prin urmare, nu de reparațiunea unor daune pricinuite, ci de restituirea unor bunuri și valori luate fără temei juridic, — ade-

¹⁾ Dintr'un total de 6,50/o după ce restul de 93,50/o fusese acceptat, chiar la Spaa, de ceilalți aliați mai importanți: Franța, Anglia, Italia, Belgia, Japonia, etc. fără protestare. Acești 6,50/o au fost astfel distribuiți: României 1,1; Germaniei 0,4; iar regatului Sârbo-Croato-Sloven 50/o.

²⁾ Acestea spun:

„Germania își confirmă renunțarea prevăzută prin art. XV al armistițiului dela 11 Noembrie 1918 la beneficiul tuturo- stipulațiilor inserate în tratatele dela București și Brest-Litowsk ca și 'n tratatele complementare, fără nict o atîngere a art. 292 partea X (Clauze economice) din prezentul tratat.

„Ea se obligă să restituie respectiv fie României, fie principalelor puteri aliate și asociate orice instrumente monetare, bani, valori și titluri negociabile sau produse pe care le-a primit sub titlul de executare a menționatei tratate“ (Art. 259 paragraf VI).

Art. 292, la care se referă acest paragraf, precizează anularea tuturor tratatelor, convențiilor sau acordurilor Germaniei cu Rusia, cu Statele ale căror teritorii au făcut parte din Rusia și cu România, încheiate până la data ratificării tratatului de Versailles (Ian. 920),

vărat rapt internațional, recunoscut ca atare prin tratatul de Versailles.

De unde, indoitul caracter special și de prioritate al creanțelor române împotriva Germaniei.

Contestația germană adresată oficial României și lădusă la cunoștința opiniei mondiale prin publicitate, vădește încă odată tendința Germaniei de a se sustrage dela îndeplinirea obligațiilor luate prin tratate și de a nu se executa decât numai la nevoie, sub presiunea conștrângerii.

Adevărul acesta apare și mai bine dacă ne referim la tratativele începute anul trecut, din inițiativa guvernului german, prin misiunea Dernburg la București, pentru lichidarea directă între Germania și România a creanțelor speciale sus menționate. Neînțelegerile asupra calculării valorii emisiunii de lei Banca Generală, sub ocupație, au suspendat tratativele directe, iar misiunea germană a plecat fără să revină, deși nu fusese vorba decât de suspendarea negocierilor.

Valoarea creanțelor speciale.

O estimățiune a acestor creanțe în bloc nu s'a făcut, astfel că n'am putea spune ce reprezintă, în cifre, valoarea reclamațiilor noastre împotriva Germaniei. Totuși o cifră și cea mai însemnată, privitoare la emisiunea de lei Banca Generală, sub ocupație, ne spune îndeajuns: ea este de 2.173 mil. lei, cari la data aceea însemnau lei aur (misiunea Dernburg propunea tratativele pe bază de lei hârtie!)

Restul creanțelor speciale îl constituiesc toate executările anticipate ale păcii dela București făcute de Germanii pe teritoriul nostru și pe care ei ne-au impus să le recunoaștem prin cap. II al „tratatului juridic-politic româno-german adițional la tratatul de pace“.

Printre acestea, vom enumera rechizițiile, contribuțiile impuse ca gloabă în multe împrejurări, despăgubirile plătite de Statul român supușilor centrali pentru măsurile de sechestru și internare, ridicarea temporară a măsurilor excepționale față de bunurile și întreprinderile aparținând supușilor inamici, etc.

Cititorul își poate lesne da seama, din enumerarea aceasta, că la capitolul emisiunii Banca Generală trebuie adăugate alte sume importante.

Dar valoarea creanțelor speciale împotriva Germaniei crește, mai a-

les, grin comparație cu creanțele foarte ipotetice împotriva celorlalți foști inamici, Ungaria, Austria și Bulgaria, precum și cu creanța certă, însă abia de 1,10%, asupra reparațiilor germane de curând din planul Dawes care le-a scăzut la aproximativ o treime din suma fixată la început.

Intr'adevăr, vom aminti că reparațiile austriace și ungare au fost amânate pentru decenii, prin intervenția Societății Națiunilor și cu asentimentul tuturor creditorilor, inclusiv România, spre a se oferi activul prezent, al Austriei și Ungariei, ca garanție bancherilor internaționali cari au contribuit la opera de refacere și asanare a acestor două State. Cât privește reparațiile bulgare, totalul lor a fost redus cu o treime de Comisia reparațiilor, iar plata repartizată asupra unui termen mult mai lung din aceleași considerații generoase care au prezidat la amânarea reparațiilor Ungariei și Austriei.

Astfel rezultă că dintre toți foștii inamici, singură Germania a rămas în stare să plătească reparațiuni, precum constatau chiar experții americani. Osebit de aceasta, creanțele speciale convenite României reprezentând o valoare însemnată, și ca sumă și ca posibilități de încasare, înțelesul nostru de a obține recunoașterea acelor creanțe, la Paris, apare hotărâtor din toate punctele de vedere.

Dela recunoașterea interaliată la plata germană.

Dar dacă am cerut și obținut ceea ce a fost mai ușor, printr'o mențiune specială în protocolul uneia din ședințele conferinței interaliată, nu însemnează că ne-am ajuns scopul. Intervenția românească fiind conformă textului explicit al tratatului de Versailles, ca și situației de fapt decurgând din executarea anticipată a păcii de București, aliații ar fi săvârșit un act de nedreptate evidentă, de ostilitate chiar la adresa noastră, dacă n'ar fi luat act de obiecțiile dlui N. Titulescu.

Recunoașterea interaliată a creanțelor noastre speciale împotriva Germaniei era partea cea mai ușoară de obținut și, bine înțeles, care trebuia repede obținută după aplicarea planului Dawes.

Până la transformarea în valori efective a unei creanțe internaționale, făgăduită de debitor, ne rămân încă multe de făcut.

D. ministru de finanțe care-și dă seama că ne-a rămas partea cea mai grea, încasarea creanței, s'a grăbit din primul moment să anunțe măsurile de constrângere față de Germania prin care am putea ajunge la un război economic.

Aceste măsuri în cadrul tratatelor de pace sunt trei și anume: a) lichidarea bunurilor germane din țară; b) aplicarea taxei de 26% *ad valorem* votată în toate țările aliatale la un moment dat, ca sancțiune, asupra importului de proveniență germană; și c) triplarea tarifului nostru vamal de import prevăzută pentru toate Statele cu care nu am încheiat convenții comerciale.

Lichidarea poate da efecte discutabile dacă ținem seama de starea actuală a bunurilor germane, cât și de destinația rezultatului care trebuie înglobat la totalul reparațiilor.

Rămân celelalte două măsuri al căror efect imediat va fi ruperea legăturilor economice româno-germane. Față de taxele ce urmează să apese asupra produselor germane, la intrarea României, orice import din Germania va deveni cu neputință pe viitor.

Dat fiind, însă, faptul că astăzi exportul german în România nu reprezintă decât abia 1% din total (statistică publicată într'un nr. din Ianuarie a. c. al revistei *Wirtschaftsdienst*) și aceste măsuri de constrângere nu vor fi destul de eficace. Inchiderea granițelor noastre pentru produsele germane nu poate fi o măsură de efect decât prin consecințele sale viitoare.

Un război economic româno-german, însă, va oferi industriilor din Polonia și Cehoslovacia un vast câmp de activitate pe care, de altfel și azi îl caută la noi cu stăruință.

Deocamdată, constatăm că măsurile de constrângere au fost anunțate de ministrul nostru de finanțe, dar încă nu s'au pus în aplicare, în vreme ce din Germania ni se vestește o defensivă prevăzătoare față de piața românească și — fapt surprinzător! — chiar luarea unor măsuri identice de represalii împotriva bunurilor române aflate pe teritoriul german.

Intârzierea punerii în aplicare a măsurilor anunțate de guvernul nostru este, probabil, ultima încercare pentru a se obține convenita recunoaștere, prin bună înțelegere, căci o șovăire nu și-ar mai avea locul după ce s'au anunțat oficial.

Față de știrile din isvor german, ca răspuns la punctul de vedere al

guvernului nostru, nu putem fi optimiști.

Dimpotrivă chiar.

Și fiindă la Berlin se pomenește de măsuri identice, adică de contra-represalii la dispozițiile de constrângere ce am lua din cauza nesocotirii unor angajamente internaționale precise, conchideam că faptul este cu adevărat surprinzător.

Ei ne reamintește, la distanță de 10 ani acum impliniți, războiul de represalii și contra-represalii, enormitate juridică, deslănțuit în Marea Nordului prin lipsa de respect a Germaniei față de angajamentele internaționale și din care a decurs sălbatecul război de submarine drept răspuns la „politica de infometare“ a poporului german.

N. Dașcovici

Politica...

Câteva rânduri de prisos... Sumarul materiei anului 1924 și tot ce a apărut în aceste opt numere dela 1 Ianuarie încoace, sunt dovada materială a preocupărilor noastre constante, și nu mai este nevoie osebit de declarații. Totuși, pentru ultima dată, însemnăm aci că regretăm eroarea în care cad uneori chiar și spirite distinse, robite de intoleranță și suspiciune, de a presupune că revista noastră ar avea dedesubturi politice. Nimeni nu ne-a cerut jertfa unei atitudini politice în favoarea sa personală sau a vre-unui partid, căci ar fi fost o absurditate. Dacă ne-am spus uneori păreri de natură politică, dacă am publicat articole de adâncă durere de-ale basarabenilor, dacă unii colaboratori și-au permis să facă unele constatări politice, toate aceste — și ele constituiesc de altfel o infimă parte a materiei — nu pot fi concludente pentru o politică militantă ce am pune-o la cale. Cititorii sunt cei mai buni judecători. A ingenuitatea o publicație consacrată dela început problemelor de cultură și știință, politice militante ar fi o faptă irezonabilă. Avem atâta spirit de dreptate și de prevedere să nu angajăm revista într'o direcție contrară scopurilor primare. N'apem nici o nevoie să pledăm în mod deghizat pentru o anumită politică. Subliniem aceasta în mod categoric, odată pentru totdeauna. A, politica, această hidră cu multe capete... când se va pune capăt urilor și personalităților deslănțuite de ea?

Ion Clopoșel

525252525252525252525252525252

Răspândiți Societatea de Maine

252525252525252525252525252525

DISCUȚII LITERARE

ȘI IARĂȘI, ȘI IARĂȘI EMINESCU

București, 9 Februarie

Pentru a începe cu o chestie de metodică literară, eu începui conferința mea declarând că voesc să verific biograficește dacă Eminescu a avut ori nu dreptate deplină să zică despre sine:

Și viața toată mi-am închis
Gonind la idealuri;
Ce s'a ales de-atâta vis,
O valuri, eternelor valuri ?

Prin urmare, întâia grijă a biografului aceasta trebuie să fie: A stabili idealurile lui, vii (fetița din *Floare-albastră*, socialistul din *Împărat și proletar*, dascălul Pumnul, poetul Eliad etc) ori moarte (codrul, isvorul, teiul etc); și apoi a le căuta originea și a le aprecia valoarea estetică, pentru el și pentru noi.

Acestor idealuri satul Ipotești le-a pus întâiele temeuri. Pentru idealul naturii sale, poetul de acolo a cules chipul colinelor măreț desemnate în fața căsuței părintești, pădurile bătrâne (acum tăiate), idila satului; de-acolo a luat idealul mamei; al primei iubite, la a cărei (ipotetică) stabilire voui reveni; de-acolo concentrarea în sine, despre care Mite Kremnitz, care l-a cunoscut perfect, căruia poetul i-a făcut destăinuirii, zice (în *Convorbiri*, vol. 44, p. 785/786): „Micul Eminescu învăță de mic să se închiză în sine însuși, cu toate suferințele sale; și-i plăcea să se refugieze în pădurea din apropiere.” Ceea ce el ne-a spus și în versuri:

Fiind băet, păduri cutreeram
Și mă culcam ades lângă isvor
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S' ascult cum apa sună n'cetșor . . .

Și încă:

Alături teiul vechiu [mi] se deschise,
Din el ieși o tânără crâiasă;
Pluțua în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fața ei într'o măramă deasă . . .

Până în cele mai mici amănunte vor trebui urmărite mărturisirile lui, așezate sigur în cronologia vieții sufletești, și explicate pre cât se va putea.

Inchis în sine a fost toată viața. O spun toți ceice l-au cunoscut. O spune și el. Odată dela Berlin, lui T. Maiorescu; „Când e vorba să spun (da ori ba), atunci de obicei nu spun nimic și natura mea primordială se arată pe față, devin ticăit.” Dar aceasta este aceiași devenire cași în *Floare albastră*, unde mitică-l îndeamnă și el tace:

Astfel zise mititica
Dulce netezindu-mi părul;
Ah, ea spuse adevărul;
Eu am ris, n'am zis nimica.

Intr'un astfel de suflet s'au închis mai multe decât bănuște lumea; și

toate vor trebui deslușite ori declarate enigme pentru cercetare.

Domol cresc copilul plin de taine și fantăsie. Dintr'o dată îl tulburară puternic impresiuni triste de-acasă; cu bune nădejdi poate, în tot cazul plăcute de-aiurea. Eră n vremea pubertății. Copilul iubește mult mai de vreme decât se crede. El iubise la Ipotești; și acum plecă în lume, tulburat, zic eu, de anume secrețiuni glandulare. Din Septemvrie 1858 până n 1863, primăvara el fu un domol; în April 1863 dispăre dela școală; eră de 13 ani. La aproape aceiași vârstă patru frați ai lui deraiază la școală, iau note rele, în clasa a II-a și a III-a a liceului, cași Eminescu. Parcă-i o lege a familiei ca la 12—13 ani să-și „piarză mințile”. Presupun, deci, că toți trebuie să fi fost răsturnați de aceiași cauză ivită n corpuri cu un sistem nervos foarte impresionabil.

Unde punem și influențele literare. E. T. A. Hoffmann cu ale sale *Erzählungen* aici îl captivară întâia oară; *Der fliegende Holländer*, altă fantăzie frumoasă; și chiar Bianca Capello (a lui A. G. Meissner) îl preocupară . . .

Luase mare avânt băiatul.

Și nu se mai opri . . .

Toate peregrinările sale pe pământul românesc sunt numai prilejuri de îmbogățire sufletească, de alcătuirii care iau trup, îl leapădă, iarăși îl iau, care fac multe lui variante — de care nu înțeleg pentru ce nu ar merita cea mai deplină atenție. A le critica ca d-ra Dr. Constanța Marinescu în teza sa de doctorat și încă în ce ton —, este o îndrăzneală. Avem drept să cerem ca drumul spre *Luceafărul* și *Scrisori* și *Doină* să ni se lumineze întreg, deplin. Eu găsesc chiar farmec în călcarea pe acel drum.

Epoca peregrinărilor se poate lămurii perfect. Bătrânul Șt. Cacoveanu dela Alba-Iulia, om cu bună memorie, este pentru acest timp punctul de sprijin. Cu spusa sa trebuiesc controlate toate celelalte. Nu există, din acest timp, nici-o enigmă. Și toată viața explică de ce la Viena a ajuns pesimist, convins că viața este un vis absurd și că „infam e tot ce e om.”

Când la Viena a auzit de sinuciderea unui coleg (Al. Procinkiewicz) el a făcut, „ticăitul” și apoi a judecat: „Bine a făcut: viața e un mof; o prostie.”

Din fericire atmosfera intelectuală dela Viena și Berlin se poate descrie complet. Grație lui I. Slavici și lui T. Stefanelli, completați de alte câteva amintiri, de acte și de scrierile lui

acum —, viața lui Eminescu este lămurită. O energie sufletească extraordinară, un sentiment puternic cum nu-l avea atunci nici-un poet român — Alecsandri însuși se află n frumoasa-i epocă *descriptivă*, a legendelor și pasteurilor —, un dor de carte rar, o filosofie pe care o rostogolia mereu în sine, ca să și-o facă a doua natură sau, mai bine, să o cucerească cu natura sa, s'o eminescizeze, sunt probe de o sănătate rezistentă, cum ea reese de altfel din portretele ce i le-au scris amicii.

O personalitate ca a lui nu putea să nu n'indă brațele sale, ca să ridice nația n sus . . . „Nu există popor român, ci numai puțința de a-l crea”, zicea el. Și se așternu pe munca de a-l crea.

Acum avea mari ideale sociale, politice. De durerile lui puțin îi păsa; ale altora-l măcinau.

Creatorii sunt veseli. Oricât de tristă-i păru viața, el fu și vesel. Târziu, la București, la un „chef” cu foști amici vienezi, el le zise: „Măi băeți, așa de voios n'am mai fost decât la Viena, cu voi!”

De aceea eu zic că chestia: *Cât pesimism este la Eminescu*, la 1870—1873 — trebuie dozată încă odată pe o cumpănă fină.

Fals cu desăvârșire este că junimiștii ar fi alimentat pesimismul său. Proba: scrisoarea lui T. Maiorescu din 1874 (17/29 Ianuarie), în care-i scria lui Eminescu: „— pesimiști de felul D-Tale trebuie, poate, să fie din când în când deșteptați din *visul prea concentrat al microcosmului lor interior* și îndreptați în atenția lor spre legăturile intime ce-i unește cu noile încercări de viață în patria comună.” T. Maiorescu îl chemă, deci, spre noile încercări de viață, spre *faptă* . . .

Și veni.

Un ideal social (junimist) îl chemă fără să știe câte erau ale sale, cum erau acestea toate.

După fericirii ani ai copilăriei din Ipotești și Cernăuți, după cunoașterea tristeții de peregrin sărac și visător, după avântul filosofic-poetic-titanicesc dela Viena, iată-l în țară, dornic de-a făptui. Resultatul? Iată-l într'un text dela 1882: „In opt ani, decând m'am întors în România, *deceptiune a urmat după deceptiune*; și mă simt atât de bătrân, atât de obosit, încât de geaba pun mâna pe condeiu și mă încerc a scrie ceva” etc. „Colegii” de litere, ca de ex. Al. Macedonsky (pe care *Timpul* lui Eminescu, din 21 Aprilie 1870, nro 87 îl acuzase de escrocherii și falșuri) și evreescul Nichi Xenopol, fratele istoricului, l-au bătut cu pietrele urei lor „literare”. Ba alii, ca Avram Burăh, zis și G. Missail, istoric, deputat etc. se ivia palavrăgiu în presă și grozav în comisia de acuzare a ministerului din care T. Maiorescu făcea parte.

SOLIA SĂNĂTĂȚII ÎN MUNȚII MOȘILOR

Deocamdată el îi combătă energic, pentru ținerea lor la distanță, pentru întărirea poporului său. Și în câte-o pauză îi mângâia chiar umoristic, ca de ex. pe numitul G. Missail. Deși decepție venise după decepție, Eminescu putea să mai glumească încă De pildă despre Missail, ca acuzator al lui Titu Maiorescu, fost ministru, în hexametri (Manuscriptul academic 2256, p. 50 verso):

Numai pre el doritul de liniște va să-l re-
[țină

Zeul cel minunat Misail, să-l pue la dubă'n
Peștera cea boltită, la isvoarele feruginoase;
Misailă Kyklopul cel crunt din neamul lui

[Nuhăm,
Peștera cea boltită din Văcărești pregă-
[tindu-i.

In rotitoarea plinire de vremi trei ani se
[trecură,

Totuși el de mânia Kyklopului pace nu are
Bucureștenii compuși din Bulgari cu mintea
[listeafă

Îl urmăresc pe — Odiseu . . .

Câte-o glumă de-acestea, reținută'n
manuscript, îi mai lumină posomorârea.
Gluma-i, însă, dovadă că pe el
viața nu-l îngenunchia.

Niciodată viața pe el nu l-a biruit;
— și mai vorbim de boală din născare?
de neurastenii grave? Eu nu mai cred în ele.
Și am motive să cred că boala sa a început în anul
1879; buturugă mică, a resturnat, carul mare.

Pierzându-și mințile *Timpul* din 3
Iulie 1883, ziarul a cărui fală fusese,
eră obligat să fie sincer și bărbătesc
scriind rândurile care urmează (nro
145):

„Unul dintre colaboratorii acestei
foi, d. Mihail Eminescu, a încetat de
a mai lua parte în redacțiune, atins
fiind în mod subit de o gravă boală.
Ne place însă a spera că lipsa dintre
noi a acestui stimat confrate nu va
fi decât de scurtă durată și că ne va
fi dată fericirea de a anunța reveni-
rea sa sănătos la funcțiunile de până
acum”

La *Timpul* nu a revenit; a revenit
la nația sa, care se pătrunde tot mai
mult de spiritul său. I se va ridica o
mare statuă în București. El, să știe,
ar zimbi — iertător. Să lucrăm, însă,
pentru cealaltă statuă: Biografia mo-
numentală care i se cuvine!

G. Bogdan-Duică

IN BUCUREȘTI

depozitul revistei

SOCIETATEA DE MAINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat
cu încasarea abonamentelor.

Ancheta sanitară întreprinsă de mine în comuna Poiana Ampoiului din Munții apuseni a dat rezultate în ce privește ajutorarea stărei sanitare a clasei celei mai uitate — a țărănimii. A fost o fericită alegere în ce privește soarta neamului nostru ca tocmai acolo să începem lupta contra dușmanului comun omenesc, unde pe vremuri a strălucit mai mult vitejia poporului nostru, tocmai, acolo, unde cu decenii înainte au răsunat văile de cântecul războinic al moșilor, cari se coborau înarmați și cu pumnul încheștat pentru apărarea pământului. În valurile Ampoiului, curate odinioară, s'au ogîndit fețele atât de crunte și îndurerate ale martirilor noștri.

Acî la Gura Ursului s'a răsbunat pe-o clipă întreaga amăgire, întreaga durere, întregul suspin al unui popor lăsat de toți în grija sorții.

Noaptea, când din spre Răsărit se adună norii grei ca păcatul, valea care creapă din creasta Dealul Ursului, mugește din greu. Șoapte, suspine ascunse prinse în fuga gândului din groaznica încăerare pornesc prin întunericul nopții. Poenarii își încruntă privire la mugetul acesta, își strâng pumnul cu un instinct de apărare și așteaptă cu semnare viitorul de mâine.

De vreo câteva decenii undele Apoiului și-au schimbat înfățișarea, curg roșii, murdare la vale, ducând cu ele suspinul aurului prins în steamții din Zlatna. Aurul, comorara munților este prins și pus la adăpost sub grele zăvoare, iar apa, prietina nedespărțită a moșilor, prin pântecul muntelui acum, când tovarășul este prins în ruscă, urlă roșgolindu-și și undele infuriate.

Este tragedia măreției. Sfârșitul tragic al croului, care s'a jertfit pentru un ideal, pentru omenire. Poporul acesta a făurit cele mai frumoase fapte în istoria noastră ardelenască, poporul acesta a adus cele mai bogate jertfe pentru libertatea națională și azi după ce și-a făcut datoria sfântă, piere. Munții apuseni cari odată au răsunat de buciim chemător la arme și la biruință, de-o vreme incoace răsună de suspinul moșului, care își încarcă amarul plecând pe drumul pribegiei după „sare și fărină”.

A fost o fericită alegere ca tocmai aici să venim, unde este mai mare lipsă de ajutor, ca să aducem

mângăere. Plecăm în creerii munților acestora să ducem cea mai frumoasă solie poporului, solia sănătății. Am fost emoționați când le-am spus românilor acestora că venim în numele statului român în semn de recunoștință pentru jertfele neuitate, pentru sângele și lacrimile vărsate de strămoșii lor.

Când urcam Dealul înzăpezit al Trâmpoelilor îmi întorceam privirea către șoseaua îngreșită a Abrudului și încercam să-mi reconstruiesc zilele mândre din 1848, încercam să-mi imaginez marșul triumfător al legiunei care cobora din spre Abrud, prin Valea Dosului să dea mâna cu Axente.

Transampelul coloniștilor români azi este Trâmpoelile românilor. Din lupta crâncenă dusă cu atâta furie și dușmănie între daci și romani, azi cursul vremurilor a împăcat dușmănia, a ștors lacrimile și a încheștat un neam puternic din fii aceloră, cari așteptau oțeliți de ura păgână să se arunce în năvala urgisită ca să-și apare „avutul”: *sărăcia, libertatea.*

Inercarea de-a eși în comune și a vizita poporul făcând tratamentul celor bolnavi n'a întâmpinat dificultăți. Pe unde am umblat în misiunea aceasta am câștigat lupta.

Ceeace am văzut și petrecut ne întărește în credința că umblăm pe calea cea adevărată pe care trebuie să mergem pentru realizarea planului mareț, *ridicarea poporului din mizeria boalei.*

Visul și datoria științei medicale, „sterilizarea” păturilor sociale de boale, victoria profilaxiei generale și individuale numai prin munca aceasta se va putea realiza.

Să nu așteptăm țaranul muncitorul ca el singur să ceară ajutorul, de multe ori este întârziat pasul acesta, ci noi cari ne-am dedicat carierei acesteia de binefacere umană, noi trebuie să eșim din cadrele bine înțitate și izolate ale instituțiilor sanitare de eri și azi să pornim pe calea nouă la țaran, muncitor, căutându-l, ridicându-l. Percentualitatea bolnavilor la țară este înspăimântătoare, deci fără întârziere trebuie să plecăm pentru a depista din bună vreme pe cei bolnavi, luându-i sub scutul nostru, iar pe cei sănătoși prin lumina educației să-i ferim din calea vrăjmasului. . .

Suntem convinși: calea aceasta

20
1129

este reală și duce mai repede la izbândă cu fiecare zi. Trebuie să organizăm într-o tabără puternică pe aceea, cari suferă, cari sunt îngroșați în greul boalelor nemiloase, să le aducem mângăierea și sănătatea pierdută de odată cu intrarea mic-robului în organismul lor. Numai prin munca aceasta desinteresată vom putea ajuta natura să-și scuture jugul impus de boale.

Combaterea plăgilor sociale prin echipe mobile la sate în practică se adevărește ca reală, și asigură izbândă. Din anchetele sanitare făcute în comunele Poiana-Ampoiului, Hida, Borsa, Baica, Valea Dosului, Trâmpele se formează clar directiva pe care va trebui să o ia lupta aceasta sanitară. Pe lângă reforma agrară, care interesează azi soarta țării fără deosebire de neam și lege este binele cel mai mare și cel mai real ajutorul medical adus prin echipele volante medicale. Cifrele înspăimântătoare din Poiana-Ampoiului unde sifilisul a incolțit așa de adânc în organismul neamului nostru, sunt un „memento” pentru fiecare binevoitor al patriei și umanității; și vor fi sate și mai infectate decât Poiana-Ampoiului! Grija zilei de azi și mâine, se îngreunează mult prin boalele acestea, țaranul cutropit de treponemi și alte bacterii perde din puterea sa de muncă, femeia infectată cu gonococi în urma complicațiilor în organele interne genitale pierde jumătate din energia sa de muncă, copilul născut din pântecul mamei sale cu sifilis va fi un parazit al societății, va infunda temnițele și casele de alienați.

Azi puțini se înspăimântă de ravagiile sifilisului și ale gonorehei. Și este de înțeles. Educația în familie, educația în masă a societății s'a ferit să atingă problema atât de importantă a sifilisului și blenoragiei, condamnând sifiliticul cu timbrul fără de lege și imoralității. Școala, biserica nu voesc încă să înțeleagă ca și ele sunt cauza dezastrului uman de azi. Biserica se închide în dosul dogmelor greoaie. Școala nu vrea încă să lase să intre adevărul, mamele, părinții se închid hermetic înaintea problemei, care interesează atât de mult și atât de aproape soarta copiilor lor. Dr. D. Stanca

Redacția și administrația revistei
SOCIETATEA DE MAINE

sunt instalate în palatul Camerii
de Comerț din Cluj (nr.ii 115 și 116).
— Ore de birou zilnic 9—13. —

BOGĂȚIILE MÎNIERE CE I-AU MAI RĂMAS UNGARIEI

Zăcămintele de cărbuni din Ungaria
I.

În relațiunile comerciale internaționale e de un interes principal a cunoaște bogățiile solului, situația economică precum și garanțiile, ce ar putea presta respectiva țară, cu care am voi a întreținea legături economice mai intensive.

Cred, că în primul rând e bine să cunoaștem această situație la vecinii noștri, cu cari într'un timp cât mai apropiat după normalizarea vieții, în mod spontan vom intensifica legăturile noastre comerciale.

Incepem cu Ungaria. În timpul din urmă mai ales, în conferințe publice, în ziare și reviste o seamă de specialiști unguri s'au ocupat de situația produselor miniere și mai ales a bogățiilor de cărbuni ale Ungariei. Părerile erau multiple, dar totuș într'un punct se uneau, în crezul că Ungaria dispune de bogății și zăcămintă miniere atât de abondente, că n'are nici o nevoie de vre-un sprijin din afară. În acelaș timp, când luau ființă și se îmbinau între ele astfel de păreri o altă tabără a minerilor specialiști manifesta vădit o părere cu totul contrară, așa că nu sfârșeau neconținutele controverse la mijlocul și modalitățile, că în ce fel anume s'ar putea asigura consumația internă a Ungariei cu materiile prime necesare unei vieți economice productive: cu aluminiu, petrol, fier, cărbuni etc.

Să încercăm a da o iconă, intrucât e posibil, fidelă a situației produselor miniere din Ungaria.

La 6 Noemvrie 1923 Eugen Vida directorul general al Societății maghiare pentru exploatarea cărbunilor ținând o conferință, în care trata chestiuni privitoare la economizarea cărbunilor aflători în Ungaria, a manifestat un optimism, ce la baza lui nu are nimic real. În sensul afirmațiunei dlui E. Vida, Ungaria înainte de tratatul de la Trianon dispunea de un stoc de 1717 milioane tone de cărbuni de piatră — și lignit etc., care cantitate luând, ca bază producțiunea de zece milioane tone și presupunând o supraproducție anuală de $\frac{1}{2}$ milion tone, exigențele Ungariei vechi erau acoperite aproximativ pe 65 ani. În urma tratatului dela Trianon, Ungaria a pierdut un teren considerabil de cărbuni, așa că în prezent dispune în total numai de 645 mil-

lioane tone.

DI Eugen Vida însă evaluează stocul total de cărbuni al Ungariei la 1300 tone, iar exigențele anuale de cărbuni le estimează la 9 milioane tone, — și cu o încredere fără scrupul nu se sfiește a enunța, că bogățiile de cărbuni, ale Ungariei, nu se vor epuiza aproximativ timp de 120 ani. Ori cine poate constata greșala calculului făcut de dl E. Vida, căci de fapt, considerând că Ungaria veche avea 1717 milioane tone de cărbuni, iar exigența sa anuală era de 10 milioane tone, am ajunge la un stoc ce ar acoperi exigențele țării întregi pe 171 ani. Cu acest calcul, dacă Ungaria azi ar dispune după părerea dlui E. Vida de 1300 mil. tone cărbuni, iar exigența anuală ar fi 7 milioane tone, atunci exigențele țării ar fi acoperite nu pe 120 cum afirmă dânsul, ci pe 186 ani. Aceasta însă e o imposibilitate. Fiindcă în realitate în Ungaria veche 1817 milioane tone cărbuni cu o consumație anuală de 10 milioane tone, nu acoperau exigențele țării decât pe 65 ani, chiar și în urmă calculării optimiste a dlui E. Vida cele 1300 milioane tone n'ar acoperi trebuințele țării, decât pe 60 ani.

După părerile rezultate din cercetări amănunțite, de prezent averea de cărbuni a Ungariei e de 820—1030 milioane tone, dintre cari aproximativ 119 milioane tone sunt cărbuni negri, 366 (respective 436) milioane tone lignit și 120 milioane tone sfărâmături de cărbuni, energia calorică acestora ar corespunde la 3850 bilioane calorii. Dacă vom considera de-o parte, producția anului 1922 de 27 bilioane calorii și creșterea anuală de $\frac{1}{2}$ bilion calorii, atunci peste 62 de ani în Ungaria materialul de combustibil este absolut epuizat.

Cărbunele ce se află în Ungaria 40% este cărbune brun din epoca miocenică, sau lignit din epoca pliocenică, astfel că jumătate din materialul combustibil, nu poate fi întrebuințat în mod rațional — economic. Eventual cu mare greu s'ar putea produce din cărbunele brun vre-o 4% catran. Astfel din cele 6 milioane tone anuale de cărbune brun s'ar putea extrage vre-o 240.000 tone catran, încât Ungaria nu ar fi silită să importe derivatele de petrol din alte țări. S. Hațieganu

INSTITUTUL DE STUDII SOCIETATEA DE MAINE SISTEMATIZAREA ANCHETEI

A fost necesară întemeierea Institutului de studii Societatea de mâine pentru a sistematiza ancheta. Revista noastră a publicat și până acum anchete, — chiar în nrul de față începe o foarte interesantă anchetă sanitară a românilor din Munții Apuseni, — însă mai mult la întâmplare. Caracterul social-economic al revistei noastre va câștiga mult prin adâncirea problemelor ce se vor pune cu o amploare necunoscută în urma anchetelor.

Vor funcționa întâu de toate secțiunile: 1. economică (agrară, industrială, financiară); 2. sanitară; 3. culturală și 4. minoritară.

Ecouri. Înregistrând faptul fondării Institutului de studii, Gazeta Transilvaniei din Brașov scrie în ultimul său număr:

„Institutul de studii Societatea de mâine, este numele unei mari asociații care s'a constituit săptămâna trecută la Cluj. Scopul acestei asociații a intelectualilor este: cunoașterea necesităților pământului românesc, tragerea de concluzii de ordin sociologic și închegarea rândurilor cărturarimii românești. Președinte al comitetului executiv a fost proclamat distinsul profesor de sociologie, dl Dimitrie Gusti. În curând se vor forma la București și Cernăuți secții ale acestui institut important, căruia îi dorim realizarea celor mai frumoase succese.“

Rugăm pe toți aderenții ideii anchetelor să se înscrie cât se poate de repede în Institut. În câteva zile se vor lansa listele de înscriere, în toate orașele.

Premierile Teatrului Național

Magistrații

— Piesă în patru acte de Brieux —

Brieux pune în „Magistrații“ problema justiției umane în toată complexitatea ei, împingând analiza socială și psihologică, până la niște concluzii cari trec de limita sociologiei burgheze, adâncindu-se în socialismul pur.

Când, din analiza unor fapte perfect verosimile, ne apare în toată golicunea distrugerea pe care o produce codul penal într-o familie, numai pentru satisfacerea unei monstruoase instrucții penale; când însuși magistrații cu sufletul nepervertit de acea dorință generală de avansare, fac trista constatare că nu-i de ajuns să ai dreptate dar „trebuie să ai cu tine codul“; când pentru a ajunge la justiție „care e fără plată“ trebuie totuși să satisfaci un noian de formalități cari storc bani mulți, bani de cari cei umili nu dispun; când influențe din afară, cu totul străine de justiția în sine, vin să concure, nepermis și lăaturalnic, la administrarea dreptății; când în acest complex de împrejurări, de-o exasperantă realitate, cei de jos sunt zdrobiți cu desăvârșire dacă voluntar sau involuntar, sunt prinși în complicatul aparat al justiției, te întebi nedumerit: cum se mai pot tămădui ranele mortale pe cari codul penal, — interpretat de oamenii-magistrați, cu păcatele lor inerente firei omenеști, — le produce individului nevinovat sau pocăit, rane săvârșite tocmai în virtutea principiului de „apărare socială“?

Dar acesta este numai o latură a problemei pusă de Brieux în piesa „La robe rouge“, tradusă în românește, — pentru ce oare? — cu titlul „Magistrații“.

Vine acum cealaltă latură: analiza psihologică a individului-magistrat.

Sub stăpânirea de nevinovats a dorinței de a ajunge la acea haină roșie a consilierului de curte, pe care de doi ani, în așteptarea avansării, procurorul Vagret (d. St. Braborescu) și-o confecționase, magistrații se dau peste cap în căutarea unor succese de instrucție, sau măcar

oratorice, spre a se trimite la eșafod un inculpat, pentru a se arăta ca justiția apără serios societatea, iar magistrații își fac neînduplecați datoria.

Se săvârșește o crimă și nu se găsește criminalul. Un judecător Mouzon (d. Neamțu Ottonel) declară că, după deducțiile lui logice, în trei zile descopere pe inculpat. Mouzon, în dorința avansării, precipitat în instrucție, pune mâna pe Etchepare (d. Psatta) și vrea cu orice preț să-l scoată vinovat pentru că așa era convingerea lui, mai dinainte fixată. Pentru a zmulge declarații avantajoase chinuște sufletește pe Etchepare și scormonește trecutul lui și al soției sale Janette (dna O. Bărsan) gășind că ea, înainte de a se mărita avuse un amant care furase și a fost condamnată la o lună închisoare pentru tăinuire. Această faptă a Janettei nu era cunoscută de soțul ei. Mouzon se servește de ea pentru a exercita presiune morală asupra soției, care zdrobită îl roagă în genunchi să nu descopere bărbatului această taină. Etchepare, deși nevinovat este trimis înaintea curții cu jurați ca autor al crimei. Aici procurorul Vagret, deși nu-i convins de culpabilitatea lui, pentru a mai avea un succes juridic și o condamnare la moarte, pronunță un rechizitoriu măestrit, pornește un duel cu apărărea, se ferește de a dezvălui punctele slabe din instrucție, luptă înverșunat cu avocatul, „pe care la un moment dat îl urăște“ și trecând peste orice considerații morale, în urmărirea succesului care-l va duce la avansare, cere condamnarea la moarte a lui Etchepare. Dar când observă că a câștigat jurații, când vede că apărarea nu atacă părțile slabe a instrucției făcute de Mouzon, îl prinde remușcarea, cere suspendarea ședinței, consultă pe procurorul general și președintele curții, care fug de răspundere punându-se la adăpostul legii și e părășesc. Atunci Vagret, Jămurește jurații, care îl achită pe Etchepare. Cu toată achitarea însă, Etchepare este un nenorocit. În timpul dezbaterilor, președintele dă în vileag taina Janettei, iar după proces, Etchepare o alungă cu toate că fusese soție și mamă bună. Janetta,

văzându-se fără copii, fără familie, fără adăpost, cere socoteală lui Mouzon pentru ce i-a sfărmat viața și căminul și când el răspunde că judecătorul este neresponsabil, Janetta, într-un acces de furie îl omoară, tocmai când el primise avansarea datorită influenței unui deputat.

Nenorocirea Janettei ne pune în fața unei spăimântătoare consecințe a codului penal: o faptă pedepsită odată de societate prin aplicarea unui articol de lege poate fi oricând răscolită de magistrați, numai pentru crearea unei, atmosfere imposibile, căci tot societatea, în virtutea unor străvechi și sălbaticе prejudecăți, aplică ostracismul unui om devenit folositor și bun.

Piesa „Magistrații“ cu multe defecte de tehnică, având lungimi și stagnări de acțiune, este totuși o piesă interesantă prin problemele reliefate și prin analiza ei meticuloasă. A fost jucată cu toată îngrijirea a tistică sub orice raport.

Di Neamțu Ottonel, care demult a dovedit că este maestru în crearea de tipuri, ne-a dat un judecător de instrucție care își pune tot meșteșugul pentru ajungerea scopului fixat. Poate că, în actul II-ea ar fi fost mai bine, dacă în locul rigidității și vorbirei uneori declamatorie, ar fi pus mai multă maleabilitate și însinuație. Cu o mască bună, cu un joc studiat ne-a transmis fiorul de repugnă pentru păcătoșenia scopului ce-l urmărea.

Di Braborescu, natural, uman, cinstit, chinuit de durerea remușcării și scârbit de situația lui, a făcut o frumoasă creație în rolul procurorului Vagret. Cald, convingător și emoționant, dl Psatta în rolul lui Etchepare. Foarte corect dl Simionescu în rolul deputatului traficant de influențe. Di N. Voicu a făcut o admirabilă creație din rolul bătrânului și cinstitului judecător La Bouzole; asemenea dl Potcovă în rolul martorului Bridet. Di. Rusei în Procurorul general și dl Serban în Președintele curții, cu măști foarte bune, cu prestația necesară și nesilită au făcut frumoase creații. Di I. Vanciu a făcut o admirabilă creație din rolul greșierului

Dna O. Bărsan în rolul Janettei ne-a dat din nou măsura talentului său făcând o zguduitoare creație. În trei scene de un mare dramatism, cu o sfâșietoare durere de mamă și o nemăsurată desperare, dsa a emoționat până la lacrimi, cu toate că uneori, prea marea amploare a vocii devenea puțin stridentă.

Foarte bine dna Stănescu-Papa în rolul dnei Vagret și domnișoara T. Petrescu în rolul bătrânei Etchepare.

Restul ansamblului corect. Punerea în scenă frumoasă cu excelente efecte de lumină, datorită d-lui Braborescu.

Vladimir Nicoară

Revista Ideilor. Sub acest titlu apare la București o revistă pe cât de modestă pe atât de utilă pentru tinerimea școlilor noastre secundare dornică de aș arunca privirile dincolo de programul rigid al clasei, în lumea unde se frământă ideile. Redactorul ei d. A. Luca, este un publicist bine cunoscut, care dacă cu propriile mijloace scoate această revistă, ar putea să facă să apară o revistă cum demult lipsește tineretului nostru din școli dacă oficialitatea l-ar sprijini, înțelegând utilitatea unei astfel de publicații.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Jertfă . . .

Eleviți unul liceu ne-au trimis deodată suma o mite de lei drept contravaloare a exemplarelor ce le primesc din revista noastră. Gestul este elocvent. Nu o supra-abondanță de parale l-a determinat la acest sacrificiu, ci necesitatea sufletească de a se pune la curent cu viața intelectuală de astăzi a țării noastre . . . Pătrunderea Societății de mâine în tineretul școlăresc ne umple sufletul de vit speranțe, pentru că acolo se plămădește spiritul solid ce va forma cimentul de trănicioare veșnică a României. . . Eram în clasă a patra de liceu la Brașov când am început să răspândesc și eu Neamul Românesc, pe care-l primeam sub diverse titluri, profesorul de strălucită memorie Sandu Bogdan, și până astăzi simt cum am moștenit atâtea elanuri și credințe din acea vreme.

Sunt atâtea curioși cari vor să știe cu orice preț secretul succesului nostru; pentru liniștirea lor le dăm acest fapt divers ca să arătăm în ce consistă țărta noastră. Nimic nu se poate ridica în mod durabil decât prin muncă, prin jertfă, printr'o gospodărie făcută cu calcul și cumpăt. În școlile din Ardeal avem cam treisute de elevi al școlilor supraprime care cu banul lor cântărit de mulțori, își asigură citirea regulată a revistei . . . Jertfa celor săraci și buni și încălzii de idelle generoase, a trafisformat întotdeauna fizionomia societăților și a dat vigoare și consistență oricărei fapte . . .

Horia Trandafir

Jókai. Se împlinesc o sută de ani de când s'a născut romancierul ungar Jókai Mór. Cu această ocazie se vor ține serbări pentru comemorarea celui mai gustat prozator ungar din secolul trecut. Opera lui Jókai este nespuse de vastă; ea cuprinde în o ediție jubilară 100 de volume mari; romane și nuvele izvorite din imaginația lui bogată care de eveniment istoric nu s'a folosit nici odată decât ca decor pentru eroii lui de o nesfârșită varietate ca înfățișare, dar tratați toți în felul consacrat în secolul trecut de autorii romantici. În romanele și nuvelele lui adeseori întâlnim nu numai români din Ardeal (Ion Tare, Fața-Neagră, Mărioara, Numa etc) ci și din alte ținuturi, cum e Iordache din nuvela „Capul lui Iordache”; epica figură a bătrânului Chiriac și siluetele vitejești a fetei și fiilor lui din „Fata boierului”; Jókai a scris cu destulă căldură despre români, mai ales în această ultimă nuvelă, în care bătrânul Chiriac — după înfrângerea lui Tudor — suspină după vechea glorie a Munteniei din vremea lui „Bazarab”.

Un nunciu politic. Este bine să se aște și la noi că nunciul din Belgrad, Mr. Pelegrinetti este acuzat de Pașici că a făcut politică în favorul opoziției lui Radici.

Cultură și Rusia. După Prager Presse: Editura statului a pregătit 100000 de bibliotecă, fiecare de câte 100 de volume, — deci, în total zece milioane de volume —, care, în primele luni ale anului 1925, vor fi trimise în satele rușești. Fiește autorii trimiși sunt Rykow, Krassin etc. Toate cărțile au fost censurate bine. Prețul unei bibliotecă este de opt ruble. Se pot comanda însă și câte zece cărți.

Slavilor, în al căror cerc am căzut, după războiu, ceva mai adânc decât ne aflam până la el, li se dă și în America tot mai multă atenție. La un congres de erudiți, ținut în luna trecută, s'a discutat o zi întreagă despre ei și studiile slave. Le-a susținut A. C. Coolidge. Dar acest orator a fost imediat confirmat de a micul nostru Seton Watson, care a cerut ca despre ei: să se publice cărți și reviste periodice; ca la universități să se întemeeze secțiuni de slavistică; și să se caute fonduri pentru sprijinirea cercetătorilor. Așa în America. La noi. . . ?

Biserica evanghelică din Prusia modificat constituția. De curând și-a făcut alegerile pentru corporațiunile bisericești. Între reușiți sunt bărbați de diferite nuanțe religioase și politice. Un exemplu poate lumina raportul. În Berlin (21 comunități) s'au ales: 864 pozitivii, 396 liberali, 41 din comunitatea de muncă bisericească, 10 de-ai uniunii evanghelice a bisericii poporului, 6 de-ai ligei bisericești germane și 24 socialisti religioși. S'au ales și femei, însă: o membră în consiliul comunal, presidenta reuniunii institutoarelor evanghelice, vicepresidenta societății învățătoarelor. O mulțime de intelectuali cu înalte poziții sociale sunt aleși comitelor —, care urmăresc și ajută progresul lor.

Comunismul chinez, ale cărui acte secrete au fost descifrate de un profesor german (Schlegel), se întărește pe baza unui manifest al societăților lor, care sună: „Noi suntem chemați de Supremaființă a suprima grozavul contrast între mizeria nimicitoare și bogăția cea mai înbușată. Posesorii puterii lumefști și ai bogăției au venit pe lume cu aceleași ceremonii și ies din lume în același fel ca frații lor înșelați. Supremaființă nu voește ca milioanele de copii-ai-cerului să fie osândiți sclavi ai câtorva mii. Tatălcer și mama-țarină niciodată nu au dat miilor dreptul de a înghiți proprietatea milioaneilor de frați, pentru mulțămirea îmbuibărei. Celor mari și bogăți, proprietatea averii nu li s'a arendat niciodată ca monopol; proprietatea este munca și sudoarea milioaneilor de frați apăsați ai lor. Soarele cu fața sa strălucitoare, pământul cu bogățiile sale bogate, lumea cu bucuriile sale, este o avere comună, care trebuie să fie reluată din mâinile miilor și dată spre necesara hrană a milioaneilor golane”. Fiește, propaganda sovietică-rusească găsește în China mulți aderenți.

Pleacă. . . Sovietul Crimeei a decis să improprietărească pe 1,000.000 de desiatine pe Tătarii ce vor emigra din România și Bulgaria.

Seratele studentești. Intr'o conferință ținută anul trecut la un matineu al studenților bucovineni, dl prof. Bogdan-Duică a arătat cât de necesară este viața socială într'un centru universitar cum e Clujul, unde sunt adunați studenți români din patru unghiri ale țării, cari ar trebui să se cunoască, să se înfrățească realizând armonia sau dacă vreți unitatea sufletească între fii celor patru părți până eri despărțite ale țării. Împrejurările însă sunt de așa natură că o viață socială ca aceea evocată atunci de distinsul conferențiar nu poate avea loc în acest Cluj, unde românii sunt bieți funcționari cari abia trăiesc din leafă prin câte o cămă-

ruță-două rechiziționată pentru o familie numeroasă. Și totuși apropierea și împrețenirea studenților se face altfel: prin seratele nepretențioase dar încălzite de intimitate prietenească, ce le dau diferitele societăți studentești. Astfel de serate au dat studenții făgărășeni, brașoveni, moldoveni și basarabeni și vor da sibienii (20 Febr.) și sătmărenii (21 Febr.). De dorit ar fi ca și la viitoarele serate să se păstreze atmosfera de prietenie care a dat un farmec deosebit celor anterioare, și în special celei a „Moldovei întregite”.

Întregire. D. N. Dașcovici ne trimite în legătură cu articolul d-sale din nrul ultim, următoarele rânduri de precizare necesară:

Cota atribuită României la Spaa (din reparațiuni) și contra căreia am protestat mereu a fost de 1,10%, iar nu numai de 10% cum s'a spus în mod curent. Totalul cotelor acceptate chiar în sânul conferinței a fost de 93,50%, iar un rest de 6,50% a rămas disponibil pentru Jugoslavia, România și Grecia între care repartiția a fost următoarea:

Jugoslavia	50%
Grecia	0,40%
România	1,10%

O carte menită să facă . . . epocă în dezvoltarea cugetărei economice ardelenefte, până acum lipsite de puțința de-a se apropria de literatura franceză științifică, a apărut acuma: Charles Gide, *Curs de economie politică*, tradusă cu aprobarea autorului de George Alexianu, avocat, București, Editura Cassei Școalelor.

Scrierea s'a tradus cu învoirea autorului, care adresează cetitorului român câteva rânduri, prin care însuși atrage atențiunea asupra unor chestiuni care ne privesc ca Români.

Volumele I are 742 de pagine. Costă 100 lei, luat dela Casa Școalelor direct, 130 dela librării.

Volumele II va apărea în curând.

Ne simțim obligați să insistăm mai ales pelângă tinerime, să nu întârzie a-și agonisi o operă celebră (tradusă după a opta ediție). Fiind celebră, opera nu are nevoie de nicio dare de samă amănunțită.

Producție. Sâmbătă seara a avut loc în fața unui public numeros în sala prefecturei producția elevilor profesorului de canto E. Stolița.

Printre debutanți s'au distins: dra Hellerbach mezo-soprană, cu o voce întinsă și în plină dezvoltare; dna Grebinșanu soprană, cu Aria Santuzei din Cavaleria cantată cu perfecția unei artiste desăvârșite, cu voce amplă, frumoasă, dna Cojocară a obținut un viu succes cu romanțele românești cântate bine și cu suflet; dra Goldner soprană, stăpânește bine canto pianisimelor; dra Lörenczi lirico-coloratură s'a distins în aria din Traviata; dra Albisy o contra altă cu școală desăvârșită și cu voce puternică și frumoasă și dnii: Chirvai bas puternic, Vladimirov bariton excelent în registrele de jos și în fine P. Căldăraru pe care lumea îl cunoaște și-l apreciază dela Opera.

Dl Stolița s'a prezentat publicului cu elevi de talent, bine instruiți, fapt pentru care merită cuvinte de laudă.

CRONICA FINANCIAR-ECONOMICĂ MONDIALĂ

Cehoslovacia.

Din cercurile guvernamentale ale republicii vecine, Cehoslovacia, se svonește, că Guvernul cehoslovac, e preocupat de ideea înființării unei bănci de emisiune, punând astfel la punct o chestiune, ce așteaptă o rezolvare, de mai bine de patru ani.

Dacă până acum, guvernul cehoslovac, au dat o importanță prea mică băncii de emisiune, s'a făcut acest lucru desigur, din motive economice, căci aranjarea chestiunilor valutare, trebuia necondiționat, să-i premergă, organizarea economică a țării, dela care depind apoi în bună parte, problemele valutare.

Guvernul acestei țări, și-au dat perfect de bine seama, că problema valutară, nu poate fi rezolvată numai prin acumularea de metal prețios în pivnițele băncii

în Anglia de exemp. un oc met. de 128.1 mil. Lstg. o circulație de 123.1 mil. Lstg. de o acoperire Lei 160%
 în Suedia de exemp. un stoc met. de 235.2 mil. cor. o circulație de 537.3 mil. cor. de o acoperire Lei 62'38%
 în Elveția de exemp. un stoc met. de 593 mil. fr. elv. o circ. de 913.9 mil. fr. elv. de o acoperire Lei 71%
 în Spania de exemp un stoc met. de 3188 mil. pesetas o circ de 4608.4 mil. pesitas de o acoperire Lei 69%

toate aceste date, pentru finele anului 1924, — și cu toatăcă Anglia, are o acoperire de 100% asupra emisiunii sale totuși, paritatea aur, nu e ajunsă, mai lipsind 21/30%. Spania, deși are o acoperire mai mare ca Suedia, totuși, pesitas, se negociază mult sub paritatea aur, francul elvețian, are o ușoară scădere față de dolar, pe când coroana șvediană, e peste paritatea aur, — față de cele trei valute.

Dar acum, că balanța comercială a Cehoslovaciei, continuă a fi activă, proxima preocupare a cercurilor diriguitoare, natural că trebuie să se îndrepte, asupra înființării unei bănci de emisiune, căreia statul, să îi transpună grijile politice valutare.

Căci, dacă până acum, guvernul a putut persista pelângă politica inițială de deflație, e o mare întrebare că'n viitor, în o situație turbure sau de complicații, nu s'ar lăsa ademenit de câștigarea ușoară a mijloacelor bănești prin activarea rotativelor și împrumutarea sa, dela Oficiul Bancar.

Dar, mai e și opinia publică, care recuză această bancă de emisiune, ori dorința opiniei publice, în un stat democrat ca republica vecină, e un factor, de care trebuie ținut seama, un factor hotărâtor.

Pentru moment, se discută chestiunea, dacă banca de emisiune, să fie pusă dela început, pe baza de etalon aur, sau, pe baza stabilizării cursului actual, ce ar însemna, menținerea actualiei stări, și mai târziu, trecerea la o nouă valută aur, în baza unei devalvări, amăsurat cu raportul aur — hârtie, de atunci.

Probabil, că acest din urmă aranjament va fi cel definitiv, căci desigur în complexul cel mare economic al statului vecin, mai sunt chestiuni nerezolvate, cari vor trebui mai întâi lichidate, pentru a elimina ori ce moment, ce ar putea periclita dela început, reforma valutară.

Organizarea se spune, va fi a unei bănci particulare, având conducerea un Consiliu General, alcătuit din membrii numiți de guvern și aleși de adunările generale, în frunte, cu un Guvernator.

Datoriile Cehoslovaciei.

O statistică a Ministerului de Finanțe Cehoslovac, asupra datoriilor interne și externe ale acestui stat ne arată:

Datoriile externe: Dolari 116,127,381.—
 Lire Italiene 170,000,000.—
 Lire Sterline 5,853,435.—
 Franci Fran. 133,596,144.—

de emisiune, căci, stabilitatea valutară, nu e în ființă numai de această acoperire inproductivă, ci un rol cu mult mai însemnat, are organizarea economică, și în legătură cu aceasta, balanța comercială activă.

Avem atâtea exemple, unde realitatea ne arată, că politica de emisiune, bazată numai pe acoperirea metalică, e o ficțiune, și nu realitate, căci valuta națională, n'a fost în stare să-și păstreze paritatea aur, față de alte valute, unde acoperirea metalică, deși era mai scăzută, totuși viața economică a adus cu sine, că paritatea postbelică, să fie întrecută.

Și atunci, acest fenomen nu poate avea altă explicație, decât în organizația economică și în balanța comercială favorabilă.

Datele statistice înregistrează:

care patru, valorizate la cursul lor, pentru data de 20 Septembrie 1924, dau respectabila cifră, de ck. 5,369,288,163.—

Datoriile interne, pe termen scurt și consolidat, se cifrează la suma de ck. 20,206,138,550, iar datoriile totale în urma regulării valutei naționale, fac în total ck. 5,933,180,400.

Datoriile, izvorâte din tratatele de pace, până la data de 20 Septembrie, 1924 sunt evidențiate în statistică, cu ck. 4,300,000.

Deci în total, datoriile cunoscute ale republicii vecine, sunt de circa 36 miliarde ck.

Dobânzile acestor împrumuturi, consumă pentru anul în curs, respectabila cifră de ck. 2,096,547,342.— față de ck.

Januar:	acoperire metalică,	460,142 mil. împrumuturi	accord. Stat.	2,961,699,000	circulație fid.	5,860,888,000
Aprilie:	"	442,665	"	2,964,000,000	"	5,650,132,000
Iulie:	"	434,415	"	2,966,000,000	"	6,089,025,000
Octombrie:	"	482,415	"	2,966,000,000	"	6,001,504,000
Decembrie:	"	474,351	"	2,966,000,000	"	6,001,000,000

Micul spor de emisiune, de dinari 14,000,000.—, s'a făcut desigur pentru cumpărări de aur, căci acoperirea metalică scăzuse în Iulie, brusca la 434 mil. probabil, în urma intervențiilor pe cari a trebuit să le facă banca de emisiune, pentru a stavili specula, cel puțin aceste concluzii pot fi trase din faptul, că dela Iulie la Octombrie, disponibilul metalic crește cu 38 mil., iar circulația fiduciară, se ridică la 6 miliarde.

Legăturile comerciale, ale regatului vecin, au câștigat în intensitate și în anul trecut. Guvernul, a facilitat exportul, și a împiedecat importul mărfurilor de lux.

Comerțul român, dar în special al Transilvaniei, care gravitează spre aceleași centre comerciale, ca și cel jugoslav, a resimțit tot mai mult concurența jugoslavă, și multe piețe, ale exportului român de cereale și vite, au fost câștigate de concurența vecină.

Un lucru, ce găsește ușor explicație și în faptul, că guvernul, prin taxele vamale la export, n'a urmărit un regim pur fiscal, cât mai ales, activarea exportului, pentru a ajunge la o balanță activă.

Bugetul, așa cum el a fost alcătuit de guvern, era echilibrat. Și anul trecut a dovedit, că cifrele cuprinse în el, n'au fost ficțiuni, căci cheltuielile, au găsit acoperire integrală, în venitele curente.

Cifra totală a venitelor, a fost de dinari 10,405,000,000.—, iar cheltuielile, s'au prevăzut cu ceiași cifră. Dacă calcu-

1,986,131,074.— în anul 1924 sau de ck. 2,790,225,194.— în 1923.

Cu cifrele de mai sus, nu sunt epuizate toate datoriile, căci mai sunt o mulțime de chestiuni ce decurg din tratatele de pace, și cari la definitivă lor aranjare, vor mai majora cu câteva miliarde datoria republicii vecine.

Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor.

Un progres în viața economică, a realizat în anul trecut, și regatul nouă aliat, al Sârbilor-Croaților și Slovenilor, cu toate că criza de numerar de multe ori amenința cu răsturnare, principiul deflaționist, urmat de banca de emisiune.

Dar efectele crizei de numerar, s'au dovedit de trecătoare, întocmai ca și la noi, și în general anul 1924 poate fi considerat ca un an bun, și aceasta, din următoarele considerațiuni:

Cursul dinarului, a înregistrat în decursul anului trecut, o urcare de circa 250%.

Balanța comercială, s'a încheiat activ. Bugetul, s'a dovedit de real, căci cheltuielile au găsit acoperire suficientă în încasări, iar cifrele bugetului de reale.

Ameliorarea cursului dinarului, s'a putut ajunge atât prin măsuri economice, cât și prin politica bancară, urmată de institutul de emisiune, de a nu mai împrumuta statul cu nici un ban, și de a nu mai emite nici o bancnotă nouă, fără o necesitate economică reală.

Această conduită a fost strict urmată și o dovedește în deajuns cifrele comparative publicate de banca de emisiune. Iată aceste cifre:

Januar:	acoperire metalică,	460,142 mil. împrumuturi	accord. Stat.	2,961,699,000	circulație fid.	5,860,888,000
Aprilie:	"	442,665	"	2,964,000,000	"	5,650,132,000
Iulie:	"	434,415	"	2,966,000,000	"	6,089,025,000
Octombrie:	"	482,415	"	2,966,000,000	"	6,001,504,000
Decembrie:	"	474,351	"	2,966,000,000	"	6,001,000,000

lăm în Lei, mărirea bugetului jugoslav, e cam ca a bugetului nostru, deși ca teritoriu și ca populație, rămâne mult înăpoia noastră. Sunt interesante de tot, datele statistice ce le găsim în o reviză economică din Viena, asupra felului, cum sunt repartizate impozitele directe, asupra diferitelor provincii. Și anume, socotite pentru 1 locuitor în dinari: Croația, 50.19 Bosnia și Herțegovina, 50.89. Slovenia 79.01, Serbia veche 40.56 și Wojvodina 115.02.

Se observă, de o inegalitate destul de pronunțată, la diferitele provincii, inegalitate, provenită din faptul, că regatul vecin, nici până astăzi, nu are o lege fiscală unitară, pentru întreaga țară.

O nedreptate socială, care nemulțumește adânc populația țării, și e violent exploatată de opoziție.

Germania.

Viața economică-financiară a Germaniei, pentru moment e încă sub impresiunea, pierderilor cauzate băncii „Preussische Seehandlung“ banca oficială a Prusiei — prin acordarea de credite, fără acoperiri suficiente și serioase, de către unii membri ai direcțiunii, cari s'au dovedit, a fi lucrat interesat, și ce e mai mult, cari, au părăsit banca, pentru a ocupa situații princiar retribuibile, la întreprinderile astfel favorizate.

Și fiindcă aceste incorectități, au fost exploătate de partidele politice în parlament și la tribuna publică, cele câteva

milioane mărci aur pierdute, sau transformate în scandal politic, cu proporții necunoscute în Germania, dovedindu-se astfel, că necinstea, dubiozitatea și coctarea elementelor dubioase și nepregătite în situațiuni nemeritate, nu e numai o specialitate a extremului orient, ci gemenii acestui flagel, au cuprins în bună parte și viața economică a Germaniei.

Valurile ridicate de politică, au înghițit câțiva fruntași politici ai partidului social democrat, între alții și pe un fost cancelar al republicii, care a fost silit să renunțe la mandatul său de deputat și să iasă din partid, a făcut, ca să intervină și justiția, deținând pe doi dintre directori și pe un fost ministru al postelor, și amenință să sdrobească moralicește și partidul, care a stărnit aceste valuri, întrucât se spune, că și membrii marcanți ai acelui partid, ar fi amestecați în acest scandal.

Preschimbarea acțiunilor vechi, în acțiuni noi, în mărci aur.

Băncile și industriile germane, continuă zilnic cu publicarea bilanțelor aur, trecând dela mărci hârtie, la noua unitate oficială. Nesocotirea tuturor pretensiunilor și a datorțiilor se face la cursul oficial, pe când preschimbarea vechilor acțiuni în acțiuni noi, se face după anumite norme, cari au la bază principiul, că imobilele și realitățile, trebuiesc evaluate la valoarea aur, pe care o au astăzi, iar averea netă, care rămâne după retragerea tuturor datorțiilor din pretensiunile proprii, se va împărți în mod egal, asupra acțiunilor emise.

Această preschimbare a adus o mulțime

de surprize, căci în general s'a dovedit, că băncile mici și cele din provincie, în marea lor majoritate, au preschimbât vechile acțiuni, la un curs, cu mult mai favorabil, decât băncile mari și conducătoare din capitală.

Acest lucru înseamnă, că băncile mari, între cari găsim și pe Deutsche Bank împreună cu celelalte bănci mari — au pierdut o mare parte din averea lor, deodată cu inflația, și n'au putut menține substanța aur a capitalului societar.

Băncile mari au greșit atunci, când au aglomerat milioane peste miliarde de mărci hârtie în fondurile de rezervă vizibile și latente, fără a plasa aceste rezerve în imobile și alte realități, a căror valoare aur, totdeauna a fost păstrată, ori ce proporții a luat inflația.

Industria în general, a oferit acționarilor, un curs de preschimbare favorabil, și proprietarii acțiunilor industriale, au fost mai norocoși, salvând o mare parte din averea lor, de completa nimicire.

Acest lucru ar trebui să dea de gândit și băncilor noastre, cari au datorii, de a păstra un anumit procent aur, din substanța capitalului societar, primit în aur, cu mulți ani înainte.

Anglia.

Rezultatele obținute de băncile mari din Anglia, în anul trecut au fost satisfăcătoare. Afacerile, au luat o dezvoltare normală, ajungând cifre superioare celor înainte de război.

Beneficiile celor șapte bănci conducătoare din Londra, au întrecut cifrice, pe cele din 1924, cu peste 1,2 mil. Lstg. pe când amortizările și pretensiuni dubioase

și daune suferite, au fost mai mici ca anul trecut.

Cel mai mare beneficiu, îl arată Lloyds Bank, cu 2,469.000.— Lstg. urmându-i în rândul al doilea Midland Bank, cu 2,425.000.— și Barclays Bank cu 2,067.000.— Lstg.

Știrile economice mondiale sunt foarte variate, dar reținem numai două, cari interesează și țara noastră.

E, producția zahărului și a petrolului.

Producția mondială de zahăr și petrol.

După Prager Presse, producția totală a zahărului a fost de 22,500.000 tone, față de 19,700.000.— din anul trecut.

Această supraproducție se repartizează pe toate țările producătoare de zahăr, în-cât astăzi Europa, își poate acoperi trebuințele proprii, independent de ori ce import.

Producțiunea mondială în petrol, pentru anul 1924, a fost de 1013 milioane barele. Această cifră se repartizează pe țările de producție în modul următor: America de Nord: 718, Mexico: 145, Rusia: 49, Persia: 30, India Holandeză: 15, România: 13, Polonia: 5 milioane de barele.

Pe-când producțiunea celor mai multe state a rămas stagiară în anul trecut, pe atunci România, Rusia și Persia, înregistrează urcări însemnate.

Prețurile mondiale ale acestui articol, în urcare. Așa de exemplu, America de Nord, care dictează prețurile — a urcat prețurile în mediu cu 25 cts. care urcare a fost urmată și secundată și de celelalte state producătoare.

„CULTURA NAȚIONALĂ“ S. A. DE EDITURĂ BUCUREȘTI, STRADA PARIS No. 1. • TELEFON No. 57-62.

Dacă vreți să cercetați începuturile literaturii române moderne; dacă vreți să cunoașteți pe cei mai mari dintre făuritorii sufletului românesc; — citiți operele lor în edițiile „Cultura Națională“

Poeziile lui M. EMINESCU
publicate de G. Bogdan-Duică, prof.
la Universitatea din Cluj.

Singura ediție critică a operei celui mai mare poet român, însoțită de un larg studiu explicativ scris de D. G. Bogdan-Duică Lei 60

MIHAIL EMINESCU
Poezii filosofice

Într'un volumaș, frumos imprimat și bogat în ilustrații s'au cules toate poeziile de gândire adâncă scrise de Eminescu și lămurite într-o prefață de d. Lucian Blaga Lei 15

ION CREANGĂ
Amintiri din copilărie

Această carte cu drept cuvânt vestită, nu trebuie să ipsească din mâna nici unui

tânăr, pentru că prin veselia ei cu adevărat moldovenească și sub cea mai atrăgătoare formă de povestire — are un înalt caracter educativ Lei 30

V. ALECSANDRI, Pasteluri
Vestitele imnuri de slăvire a naturii și a țaranului, care constituie cea mai strălucită operă a „bardului dela Mircești“ apar însoțite de o prefață lămuritoare scrisă de d. Sextil Pușcariu, prof. la Universitatea din Cluj Lei 12

DELAVRANCEA, Sultânica
Meșterul prozei românești a dat, în aceste povestiri, adevărata icoană a vieții de țară, cu tot zbulciul sufletesc al celor ce trăesc în apropierea brazdei Lei 33

MIHAIL EMINESCU
Poezii lirice

Într'o cărțuie efină, frumos tipărită, cartonată și bogat ilustrată, — s'au ales toate poeziile de iubire ale lui Eminescu, pe care d. Lucian Blaga le-a explicat pe înțelesul tuturor într'un luminos studiu introductiv Lei 15

Gr. ALEXANDRESCU
Poezii

Cele mai vestite dintre versurile marelui nostru poet au fost publicate, într'un singur volum, dimpreună cu un larg studiu explicativ scris de d. Al Busuiuceanu Lei 40

P. ISPIRESCU
Basmele românilor

Cele mai atrăgătoare dintre basmele care l'au făcut vestit

pe „Unchiașul sfătos“, sunt adunate în acest volum, care trebuie citit de-opotrivă și de tineri și de bătrâni Lei 28

I. L. CARAGIALE, Nuvele

Cele mai puternice, cele mai dramatice dintre nuvelele marelui prozator începând cu Făclia de Paste și sfârșind cu În vreme de război sunt pentru prima dată întrunite într'un volum unitar Lei 25

C. NEGRUZZI, Nuvele

Vestitele pagini de proză ale lui Negruzzi, în care se zugrăvesc icoane din vremurile cele mai vechi ale istoriei noastre — ca de pildă, A. Lăpușeanu — apar într'un volum ieftin, însoțite de o prefață de d. Sextil Pușcariu, prof. la Univ. din Cluj, Lei 12

Cărțile, cari nu se găsesc la librării, pot fi comandate direct la „Cultura Națională“ Str. Paris No. 1 București, care le expediază prompt franco, dacă se trimite banii înainte prin mandat postal sau cu ramburs, adăugându-se cheltuielile de ambalaj și expediție.

„CULTURA NAȚIONALĂ“ editează 42 biblioteci proprii, Publicațiile Academiei Române, Publicațiile Institutului Social Român, Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, Natura, revistă pentru răspândirea științei. • Tipărește: Anuarul Românului pentru comerț, industrie, meserii și agricultură Rudolf Mosse; Pandectele Române, Buletinul Camerei de Comerț din București, Buletinul Cărții, Arhiva C. F. E. Atelier artistic pentru reclame litografice în polimeromie. • Cea mai mare, mai modernă și mai perfecționată instalație de Tipografie, Litografie de cărți, Cartonage, Confecțiuni de hârtie

„ALBINA“**Intrepozite și societate Comercială Anonimă, Cluj.****CONVOCARE**

Domnii acționari ai societății „ALBINA“ Intrepozite și societate Comercială Anonimă sunt invitați prin aceasta în virtutea 6 din statutele societății, la

a IV-a ADUNARE GENERALĂ ORDINARĂ,

care se va ține în Cluj, **Duminică în 1 Martie 1925, orele 10 a. m.** în localul propriu cu următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Raportul Consiliului de Administrație, bilanț și contul profit și pierdere pe anul 1924, raportul Comitetului de Cenzori și descărcarea Consiliului de Administrație și a Comitetului de Cenzori.
  2. Distribuirea profitului net.
  3. Stabilirea marcelor de prezență pe anul 1925.
  4. Alegerea Comitetului de Cenzori pe un period de 3 ani.
  5. Propuneri eventuale.
- In adunarea generală domnii acționari au drept de vot numai după acele acțiuni, pe cari le-au depus înainte de adunarea generală cu 2 zile la „Albina“ institut de credit și economii, Sucursala Cluj.

Cluj, la 25 Ianuarie 1925.

Consiliul de Administrație.

C O N T U L B I L A N T

Cassa, numerar	238584	70	Capital acționar	6000000	—
Conturi curente debitoare	18112564	45	Fond general de rezervă	389008	63
Realități	8562908	83	Fond de rezervă pt. creanțe dubioase	540000	—
5% amortizare	462908	83	Cassa fond. de penz. al funcționarilor	72772	74
Linia proprie de garaj	870987	03	Fond de binefaceri	15181	83
5% amortizare	50987	03	Conturi curente creditoare	18363627	32
Mobiliar	72698	65	Conturi transitoare	419410	05
15% amortizare	12698	65	Profit net	1533148	58
	27333149	15		27333149	15

C O N T U L P R O F I T P I E R D E R E

Interese de cont-curent	1532022	70	Interese de conturi-curente, provizii și taxe de	4264093	63
Spese, salare și jetoane	760706	07	intrepozitare	424535	—
Impozite	190262	70	Chirii		
Amortizări	526594	51			
la dubioase	145894	07			
Profit net	1533148	58			
	4688628	63		4688628	63

Cluj, la 31 Decembrie 1924.

ss. S. Pop director

ss. Nicolae Oprîșiu, exp.-contabil

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

ss. Dr. I. Beu, prezident, ss. David Sebestyén, ss. Vătășanu, ss. Marius Peculea, ss. Popp,
ss. Dr. Teodor Fischer, ss. Dr. Borcia, ss. Dr. I. Lupaș, ss. Dr. Rudolf Sebestyén, ss. Ludvic Sebestyén

Subsemnatul comitet de cenzori am examinat conturile Bilanț și Profit & Pierdere și le-am aflat în deplină consonanță cu registrele, cari sunt conduse în regulă, precum și cu extrasele și valorile societății.

ss. Dr. I. Stroia, prezident, ss. Iuftu László, ss. Rebeqa, ss. Valeriu Ghircotaș, exp.-contabil

„Banca Agrară“ Societatea Anon. Privilegiată, Cluj

ACTIV BILANȚ GENERAL LA 31 DECEMBRIE 1924 PASIV

Casa			3797266	59				Capital social			3210575	30	55000000		
Cambii cu giranți cu acoperire ipot.		142816628	11					Fond de Fond de scrie.			1500000		4710575	39	
		12900914	39	155717543	50			Fond per. P.M.R.S. creanțelor dubioase					3854010	84	
Efecte publ. și acțiuni Imprumuturi ipotecare				38954439	80			Fond de pensii al funcțio- narilor					1568849	77	
Conturi curente:				309639	99			Depuneri și depozite Ordine de plată	43010010	46	43451679	60			
a) Băncii, intr. com. și ind.	55737419	92						Conturi curente;	441669	44					
b) Particulari cu garant. efect publ. și acțiuni bancare și ind.	7870994	22	73105579	14				a) Bănci cu gaj de efecte	2290306	30					
c) Part. cu gar. ipotecară	9497165							b) In cont simplu; Bănci și Industrii	32428575	88					
d) Filiale: Timișoara, Be- iuș, Orșova și Lipova.			11484213	77	84589792	91		c) In cont simplu: Parti- culari	3398678	48	39017560	66	824692240	26	
Debito-i:								Reescont:			77705240				
Mărfuri generale			424529	90				propriu			55500000		133205240		
Participații			360000					găruri							
Actionari, restanți			29000					Diverse conturi credi- toare:							
Diverși (automobil, avan- suri, garanții etc.			764508		1578037	90		Dividendă neplătită			97776	50			
Imobile:								Scopuri culturale și de bi- nefacere			72444	58	170221	08	
Palatul din Calea Regele Ferdinand 36-38								Dobânzile cuvenite anu- lui viitor					2304119	66	
Casa din str. V. Babeș 15, Casele din Timi- șoara, Beiuș, Lipova și terenul din Tg.-Mureș					5588730	84		Profit net						283282257	
Mobilier:					496873	95	291032315	48						7750058	
							291032315	48							291032315

CONTURI DE ORDINE

Va'ori în depozit:								Depuneri de valori:							
Efecte în păstrare					11279088			Efecte în păstrare					11279988		
- în gaj					18978201			- în gaj					18078201		
- în garanție					51463391			- în garanție					51183391		
- de vânzare					6161805	50		- de vânzare					6161805	50	
							87883385	50						87883385	50

SPESE

CONTUL PROFIT ȘI PERDERE

VENITE

Dobânzi plătite:								Dobânzi încasate:							
la depuneri			1499737	70				dela cambii			13586450	35			
la reescont			7605556	86				imprum. ipotecare			11837	62			
la fondul de pensii			91268		9196563	56		conturi curente			5937025	60	23152282	48	
Pentru abacriererea creanțelor dubioase					4672890			eiecte			3616968	01			
Salare			1562737	32				Ventul imobilelor					610624	30	
Adaus de scumpete			957670					Provizii					4299916	51	
Bani de cvartir			206190		2726597	32									
Imposte					1551968	99									
Cheltuieli generale					2135371	19									
Amortizațiuni					29373	75									
Profit net					7750058	48									
							28062823	29							28062823

Cluj, la 31 Decembrie 1924

Pentru contabilitate;

I. Enescu, subdirector

Dr. Petre Porutiu, președinte

N. Olariu, expert contabil, procurist

Iosif Albon, subdirector

CONSILIUL DE ADMINISTRATIE:

Dr. Victor Onișor, Dr. T. Mihali, Iacob Popa, Dr. Valer Moldovan, Dr. A. Vlad, Borcea, Secula,
Ionel Comșa, Dr. Ioan Vescan, Dr. Delcu, Dr. Frie, Dr. Hăjegan, Dr. Nicolae Comșa

Subsemnații censori am examinat conturile prezente și le-am aflat în deplină regulă și consonanță cu registrele institutului.

Cluj, la 7 Februarie 1925

Dr. Aurel Lazar, președinte

Silviu Dragomir,

Dr. Iosif Boca,

Dr. Leo Parasca,

Dr. Gavril Oșan,

Dr. Trifon Lăța,

Dr. Ioan Bocca,

Victor Muntean, expert-contabil

Ioan Albon, expert-contabil.

Adresa abonatului:

D. G. Bogdan Duică
prof. univ. Str. Minervii 7

Ex. de onoare

265

Cluj

Intreprinderile Forestiere Rom. S.A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
de păduri, cu industrializa-
rea lemnului și finan-
țarea întreprinderilor
similare.

Capital social lei 65,000.000
Uzine: Leșnic, Coșnea, Cloșani Valea,
Drăganului (Poeni)

BANCA CENTRALA

pentru industrie și comerț s. a. în Cluj
Strada Regina Maria Nr. 1-3
Capital Lei 50,000.000 :: Fonduri Lei 18,000.000

Filiale:

Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Hațeg, Oradea-Mare,
Sibiu, Turda.

Secția cereale:

Comerț cu tot soiul de cereale. Export de tri-
foiu, Iașarnă. Stabilimente speciale pentru
descucutare,

Secția de coloniale:

Import direct de cafea, orez și alte articole
coloniale. Fabrică de surogat de cafea „Centrala”

Secția specială pentru ciment.

Secția de banoă și devize:

Execută tot felul de operațiuni bancare, plăți
pe toate piețele interne și streine.

Depunerile

se fructifică în condițiile cele mai favorabile.
Impozit după depuneri plătește institutul.

Legături directe cu America!

SCHMOLL-PASTA

! E OEA MAI BUNĂ OREMĂ DE GHETE !

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59

ȘAMPANIE

MAJESTIC

Prima fabrică română de șampania
în Ardeal

BRAȘOV

Magazin de încălțăminte

Petre S. Baci

București, Strada Academiei No. 16

Se găsesc gata și comanda
se efectuează prompt.

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mă-
narea de mori și ferestree, pentru tragerea de poveri pâpă la 12 tone, tractorul

FORDSON se află în de- PERRY

pozit la firma

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei **117.000**